

RİSK-GETİRİ İLİŐKİSİNİN ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ANALYSING THE RISK–RETURN RELATIONSHIP: THE TURKISH CASE

Önder BÜBERKÖKÜ*

Öz

Bu çalışmada Türk hisse senedi piyasaları için risk ile getiri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu amaçla öncelikle geleneksel yaklaşım çerçevesinde FIAPARCH-M, FIGARCH-M, HYGARCH, APARCH-M, GJR-GARCH ve GARCH-M modellerinden yararlanılmıştır. İlgili modeller hem tüm dönem için hem de volatilitedeki çoklu yapısal kırılmalar dikkate alınarak belirlenen yüksek ve düşük volatilité dönemleri için ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Daha sonra alternatif bir yaklaşım olarak ilgili tüm modeller gerçekleşen piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemler ile negatif olduğu dönemler dikkate alınarak tekrar tahmin edilmiştir. Ayrıca, çalışmada aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenmiştir. Geleneksel yaklaşıma dayalı bulgular teorik beklentilerin aksine risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna işaret etmektedir. Alternatif yaklaşıma dayalı bulgular ise risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bulgular ayrıca aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olmadığı sonucuna işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Hisse senedi piyasaları, Risk, Getiri, Aşırı tepki hipotezi

JEL Sınıflandırması: C58, G10, G11

Abstract

This study examines the relationship between risk and return in the Turkish stock market. For this purpose, we use the FIAPARCH-M, FIGARCH-M, HYGARCH-M, APARCH-M, GJR-GARCH-M and GARCH-M models under the assumption of the Student t distribution. We separately estimate the models for both the whole period and the high and low volatility periods, which are determined by the multiple structural breaks in volatility in the Turkish stock market. Then, as an alternative approach, we separately estimate all the models for those periods in which the realized market risk premium is positive and negative. Additionally, using this alternative model, we examine whether the overreaction hypothesis is valid in the Turkish stock market. The results based on the traditional approach show a negative and statistically insignificant relationship between risk and return in the Turkish stock market. However, the findings based on the alternative approach indicate that the relationship between risk and return is in line with the theoretical expectations. Lastly, we reject the overreaction hypothesis in the Turkish stock market.

Keywords: Stock markets, Risk, Return, Overreaction hypothesis

JEL Classification: C58, G10, G11

* Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, e-posta: onderbuber@gmail.com, ORCID : [0000-0002-7140-557X](https://orcid.org/0000-0002-7140-557X)

1.Giriş

Risk ile getiri arasındaki ilişkinin incelenmesi finansal ekonometrinin en temel konularından birini oluşturmaktadır. Çünkü, başta Sharpe (1964) ve Lintner (1965) tarafından geliştirilen CAPM (Capital asset pricing model, CAPM) ile Ross (1976) tarafından geliştirilen APT (Arbitrage pricing theory, APT) gibi önemli finansal varlık fiyatlama modelleri olmak üzere, bir çok temel finans teorisi risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımın teorik altyapısını ise etkin piyasalar hipotezi kapsamında rasyonel yatırımcıların genel olarak riskten kaçınma eğilimi sergiledikleri ve bu nedenle de katlandıkları risk karşılığında bir risk primi talep edecekleri ilkesi oluşturmaktadır (Han, 2013:1).

Literatürde risk ile getiri arasındaki ilişkinin temel yapısı Denklem (1)'de gösterilen Merton (1973) modeline dayanmaktadır:

$$E_{t-1}(r_t) = \mu_0 + \zeta \text{risk}_{t-1}(r_t) \quad (1)$$

Burada $E_{t-1}(r_t)$, risksiz getiri oranının üzerindeki (excess return) şartlı beklenen getiri oranını; $\text{risk}_{t-1}(r_t)$ bu beklenen getiri oranının şartlı varyansını / standart sapmasını; μ_0 , denklemde yer alan risk faktörü tarafından açıklanamayan getiri oranını temsilen kullanılan sabit terimi; ζ ise risk parametresini ifade etmektedir.

Denklem (1) kapsamında risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılabilmesi için $\mu_0 = 0$ ve $\zeta > 0$ olması gerekmektedir. $\zeta > 0$ olması rasyonel yatırımcıların risk arttıka, ilgili hisse senedine yatırım yapmak için daha yüksek bir risk primi talep ettiklerini göstermektedir. $\mu_0 = 0$ olması ise bir yatırımdan beklenen getirinin, Denklem (1)'de gösterilen risk faktörü dışında herhangi bir başka bileşeni olmadığı anlamına gelmektedir.

Bu denklemin daha formel bir yapısını ise CAPM modeli oluşturmaktadır. CAPM modelinin genel yapısı Denklem (2)'de sunulmuştur:

$$E(r_t | l_{t-1}) = \beta_t | l_{t-1} [E(r_{M_t} | l_{t-1})] \quad (2)$$

Burada $E(r_t | l_{t-1})$, $t - 1$ döneminde ulaşılabilen ekonomik veri setine bağlı olarak oluşan şartlı beklentiye; r_{M_t} , $r_{M_t} = r_M - r_f$ şeklinde hesaplanan şartlı piyasa risk primini; r_t , $r_t = r_h - r_f$ şeklinde hesaplanan risksiz getiri oranının üzerindeki (excess return) şartlı beklenen getiri oranını; r_h , beklenen hisse senedi getirisini; r_M , beklenen piyasa getirisini; r_f risksiz faiz oranını; β_t ise Denklem (3)'teki gibi hesaplanan şartlı beta (sistemik risk) katsayısını göstermektedir.

$$\beta_t | l_{t-1} = \frac{\text{cov}(r_t, r_{M_t} | l_{t-1})}{\text{var}(r_{M_t} | l_{t-1})} \quad (3)$$

Burada $\text{cov}(r_t, r_{M_t} | l_{t-1})$, r_t ile r_{M_t} arasındaki şartlı kovaryans değerini; $\text{var}(r_{M_t} | l_{t-1})$ ise r_{M_t} 'nin şartlı varyansını ifade etmektedir.

Konunun öneminden dolayı risk ile getiri arasındaki ilişkinin finans bilim dalının ilk temel yasası olduğu ifade edilmektedir (Ghysels vd., 2005:509). Fakat, diğerlerinin yanı sıra Nelson (1991:358), Koopman ve Uspensky (2002:679) ile Leon vd. (2007:496) tarafından da ifade edildiği gibi literatürdeki çalışmalara bakıldığında, teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışma sayısının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Çünkü, bu alandaki çalışmaların geneli risk ile getiri arasında negatif ve / veya istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna işaret etmektedir (Li vd., 2005:651; Bali, 2008:101).

Bu durum çeşitli nedenlerden kaynaklanmış olabilir. Örneğin, temel finans teorilerinin varsayımlarının aksine risk ile getiri arasındaki ilişkinin doğrusal değil non-linear olması, riski temsil eden şartlı volatilit parametresinin elde edilmesinde yanlış GARCH model spesifikasyonunun kullanılması, finansal zaman serilerinde gözlemlenen sapan değerlerin dikkate alınmaması, analizlerde kısa bir örneklem döneminin esas alınması ve volatilitdeki ani değişimlerin (jumps) analizlere dahil edilmemesi gibi nedenler bu kapsamda değerlendirilebilir (Salvador vd., 2014:61; Arshanapalli vd., 2013:212; Park, 2009:93;Liu vd., 2016:142; Lundblad, 2007:123).

Fakat literatürde oldukça önemli bir yere sahip olan ve bu alandaki diğer birçok makaleye referans teşkil eden çalışmalarında Pettengill vd. (1995:103) buradaki temel sorunun ampirik analizlerde, gerçekleşen (ex-post) piyasa risk priminin beklenen (ex-ante) piyasa risk priminin yansız bir tahmincisi olduğu varsayımında bulunulmasına bağlı olarak; beklenen piyasa risk primi yerine gerçekleşen piyasa risk priminin kullanılmasından kaynaklandığını ifade etmektedirler.

Bir diğer ifade ile Pettengill vd.'na (1995:102-103) göre risk ile getiri arasındaki ilişkiyi ifade eden ve Denklem (1) ile (2)'de gösterilen modellerde "beklenen getiri oranlarının" yer almasına rağmen, ampirik analizlerde "beklenen getiri oranlarının doğrudan gzlemlenememesine" bağlı olarak "gerçekleşen getiri oranlarının" kullanılması, risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu sonuçlar elde edilmemesi yönünde yanlı (biased) sonuçların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Çünkü rneğin CAPM modeli esas alınrsa, bu model rasyonel beklentiler hipotezi kapsamında yatırımcılar tarafından beklenen piyasa getirisinin her zaman risksiz faiz oranının üzerinde olacağı varsayımı altında risk ile getiri arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır. Bir diğer ifade ile buradaki temel varsayımlardan biri "piyasa risk priminin beklenen değerinin" her zaman pozitif olacağıdır (Morelli,2011:2). Çünkü eğer beklenen piyasa getirisi risksiz faiz oranının üzerinde olmayacaksa, yatırımcılar hisse senetleri yerine hazine bonolarına yatırım yapacaklardır. Fakat, bütün piyasa katılımcıları tarafından bilindiği gibi özellikle de hisse senedi endekslerinin değer kaybettiği dönemlerde piyasa getirisi risksiz faiz oranının altında kalabilmektedir. Zaten piyasa katılımcılarının en azından belli dönemler için risksiz faiz oranlarının hisse senedi piyasalarının sunduğu getiri oranlarından daha yüksek olabileceği yönünde bir beklentisi olmasaydı, risksiz faiz oranlarına (hazine bonolarına) hiçbir zaman yatırım yapılmaması gerekirdi (Huang ve Hueng, 2008:382). Dolayısıyla, her ne kadar teorik modeller beklenen piyasa risk priminin her zaman pozitif olacağı varsayımında bulunsada pratik hayattaki gelişmeler gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olabileceğini göstermektedir.

Nitekim, literatüre bakıldığında da gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olmasının oldukça yaygın bir durum olduğu görülmektedir. Örneğin, Huang ve Hueng (2008) 1992-2003 döneminde ABD hisse senedi piyasaları için gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönem sayısının toplam dönemin %47.23'n oluşturduğu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Sandoval ve Saens (2004) 1995-2002 dönemi için Arjantin, Brezilya, şili ve Meksika hisse senedi piyasalarında bu oranın sırasıyla yaklaşık %50, %48, %53 ve %46 olduğunu belirtmişlerdir.

Gerçekleşen piyasa risk priminin bazı dönemlerde pozitif bazı dönemlerde ise negatif olmasının temel nedeni řu şekilde açıklanabilir (Girard vd., 2001:264): nemli ekonomik büyüme oranlarının söz konusu olduğu dönemlerde hisse senedi piyasalarındaki risk (volatilite) belli oranda artsa bile bu durum genel olarak yatırımcıları hisse senedi piyasalarına yatırım yapmaktan alıkoymamaktadır. Bu nedenle risk artsa da yatırımcılar ilave risk primi karşılığında hisse senedi piyasalarına yatırım yapmaya devam edebilmektedirler. Fakat, ekonomik büyüme oranlarında önemli azalmaların söz konusu olduğu dönemlerde risk düzeyinin artması yatırımcıları hızlı bir şekilde hisse senedi piyasalarındaki pozisyonlarını kapatmaya ve alternatif yatırım araçlarına yönlendirebilmektedir. Bu tür dönemlerde de rasyonel yatırımcılar, hisse senedi piyasalarının sunduğu getiri oranı ile risksiz faiz oranını karşılaştırıp, hangisi yüksek ise ona yatırım yapabilmektedirler. Dolayısıyla, buradaki örnekten de anlaşılacağı gibi yatırımcı davranışları içinde bulunulan döneme / konjonktüre göre değişebilmektedir. Bu nedenle risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken içinde bulunulan konjonktüre göre yatırımcı davranışlarının değişebileceği hususunun da dikkate alınması daha doğru sonuçlara ulaşılabilmesi açısından oldukça önemli olabilmektedir.

Bu açıklamalar ışıkında şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Acaba gerçekleşen piyasa getirisinin risksiz faiz oranının altında kaldığı dönemlerde, bir diğer ifade ile gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönemlerde risk ile getiri arasındaki ilişki nasıl olmalıdır ?. Pettengill vd. (1995) alışmalarında bu soruya cevap verirken gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönemlerde risk ile getiri arasında da negatif bir ilişkinin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çünkü, piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemlerde rasyonel yatırımcılar daha yüksek riske sahip olan hisselerde pozisyon taşımak için daha yüksek bir getiri talep edebilmektedirler. Bu davranış biçimi de risk ile getiri arasında pozitif bir ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Piyasa risk priminin negatif olduğu dönemlerde ise riskli hisseler daha az riskli hisseler göre negatif risk primine daha fazla duyarlı olduklarından, risk artıca daha yüksek riske sahip olan hisseler daha da düşük getiri oranları sunabilmektedir (Fletcher, 1997:212). Bu nedenle de bu tür dönemlerde risk ile getiri arasında negatif bir ilişki söz konusu olabilmektedir.

Dolayısıyla, Pettengill vd.'na (1995) göre gerçekleşen piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemlerde $\zeta > 0$ olması beklenirken; gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönemlerde $\zeta < 0$ olması beklenmektedir. Bu nedenle ampirik analizlerde daha doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemler ile negatif olduğu dönemlerin birbirinden ayrılması ve risk ile getiri arasındaki ilişkinin bu dönemler için ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde farklı işaretlere sahip olan bu katsayılar tüm dönem için birlikte analiz edildiklerinde, gerçekleşen piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemlerin mi yoksa negatif olduğu dönemlerin mi daha baskın olduğuna bağlı olarak elde edilecek sonuçlar değişecektir.

2. Risk ile Getiri Arasındaki İlişkinin Analizinde Kullanılabilecek Modellere Dönük Teorik Altyapı

Literatürde risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken genel olarak iki temel modelden yararlanılmaktadır. Bunlardan ilki riski temsilen standart sapma parametresini (toplam riski) esas alan GARCH-M (Generalised Autoregressive Conditional Heteroscedasticity-in mean) tipi modellerdir ki bu modeller ilgili literatürde geleneksel modeller olarak tanımlanmaktadır. İkinci tip modeller ise riski temsilen beta katsayısını (sistemik riski) esas alan CAPM tarzı modellerdir. CAPM tarzı modellerde riski temsilen sistemik risk parametresinin kullanılmasının nedeni rasyonel yatırımcıların portföylerini iyi bir şekilde çeşitlendirerek, sistemik olmayan riski elimine edebilecekleri ve bu nedenle de bir risk faktörü olarak geriye sadece sistemik riskin kalacağı varsayımıdır.

Bu çalışmada risk ile getiri arasındaki ilişkinin analizinde GARCH-M tipi modellerden yararlanılmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri bu model yapısının literatürde en çok kullanılan model yapılarından biri olmasıdır. Çünkü, GARCH-M tipi modeller volatilitenin kümelenmesi, asimetric tepki, uzun hafıza özelliği ve volatilitenin (riskin) zamanla değişiyor olması gibi finansal zaman serilerinin sahip olduğu çeşitli özellikleri dikkate alarak risk parametresini (standart sapma / varyans) hesaplayabilmektedir (Lin, 2008:3174; Christensen vd., 2015:408). Çalışmada bu model yapısının kullanılmasının ikinci nedeni ise beta katsayısının gösterge borsa endekslerinden ziyade tekil hisse senetleri için iyi bir risk göstergesi olmasından kaynaklanmaktadır (Chen vd.,1986:394). Bu çalışmada da tekil hisse senetlerinden değil Türk hisse senedi piyasalarını temsilen BİST100 endeksinden yararlanıldığından, GARCH-M model yapısı CAPM modeline göre daha uygun bir tercih olmaktadır. Ayrıca, etkin olmayan piyasalarda işlem yapılması durumunda bilgiye ulaşım noktasında yaşanan sorunlar sistemik olmayan riskin tam olarak elimine edilmesini güçleştirmektedir (Ang vd., 2009:1). Bu nedenle literatürde hisse senedi getirilerinin sistemik olmayan risk bileşeninden de etkilenebileceği ifade edilmektedir (Örneğin bakınız: Fama ve MacBeth, 1973; Merton, 1987; Lakonishok ve Shapiro, 1986). Bu durumun Türk hisse senedi piyasaları için de geçerli olduğu ifade edilebilir. Çünkü, hem Yalçınar (2006) hem de Çomak (2009) standart CAPM modeline sistemik olmayan risk parametresini dahil ettikleri çalışmalarında bu parametrenin istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu açıklamalar riski temsilen beta katsayısının kullanılması yerine, içerisinde sistemik olmayan riske ait bilgileri de içeren standart sapma parametresinin kullanılmasının daha doğru bir yaklaşım olabileceği anlamına gelmektedir.

3. Literatür Özeti ve Çalışmanın Literatüre Katkısı

Öneminden dolayı risk ile getiri arasındaki ilişki literatürde oldukça ilgi görmektedir. Fakat, daha öncede ifade edildiği gibi literatürdeki çalışmaların geneli risk ile getiri arasında negatif ve / veya istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna işaret etmektedir. Bir diğer ifade ile konunun önemine ve birçok finans teorisinin temelini oluşturmasına rağmen, risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu bulgusunun literatürde yeterince desteklemediği görülmektedir. Örneğin Cox ve Ross (1976), Fama ve Schwert (1977), Whitelaw (2000), Jensen ve Lunde (2001), Wang (2005) ve Badshah vd. (2016) risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşırken; Chan vd. (1992), He ve Ng (1994), Lee vd. (2001), Fletcher (2000) ile Kinnunen (2014) ise değişkenler arasındaki ilişkinin istatistiki olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ulusal yazındaki çalışmalar için de benzer bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Örneğin, Hatipoğlu ve Uçkun (2017) geleneksel modeli (GARCH-M) kullandıkları çalışmalarında, Türk hisse senedi piyasalarında risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kayalidere ve Aktaş (2012) VOB-BİST 30 ve VOB-TL / Dolar vadeli sözleşmelerini geleneksel model kapsamında inceledikleri çalışmalarında risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çomak (2009) borsada işlem gören 17 adet şirket hissesini dikkate alarak CAPM modeli çerçevesinde risk ile getiri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında risk (beta) ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yalçınar (2006) CAPM modelini kullandığı çalışmasında risk (beta) ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat, risk ile getiri arasındaki ilişkinin doğrusal olmayabileceğini ifade etmiştir. Akar (2007) da geleneksel modele dayalı çalışmasında risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Alternatif yaklaşıma dayanan uluslararası çalışmalara bakıldığında ise diğerlerinin yanı sıra Morelli (2011) tarafından da ifade edildiği gibi bu alandaki çalışmaların baskın bir şekilde risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna işaret ettikleri görülmektedir (Örneğin bakınız: Crombez ve Vennet, 1997; Hodoshima vd., 2000; Faff, 2001; Hung vd., 2004; Morelli, 2007). Ulusal yazında ise bu modeli kullanan çalışmalara rastlanmamıştır.

Bu açıklamalar ışığında bu çalışmanın amacı, Türk hisse senedi piyasaları için risk ile getiri arasındaki ilişkinin hem geleneksel yaklaşım hem de Pettengill vd. (1995) tarafından tavsiye edilen alternatif yaklaşım dikkate alınarak incelenmesidir. Çalışmada ayrıca alternatif yaklaşıma dayalı analizlerin imkan vermesi nedeniyle aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenmiştir.

Çalışmanın literatüre çeşitli açılardan katkı sağladığı dşnlmektedir. Öncelikle konunun önemine rağmen, Pettengill vd. (1995) tarafından geliştirilen alternatif yaklaşıma dayalı olarak risk ile getiri arasındaki ilişkinin ulusal yazında daha önce incelenmediği görülmektedir. İkinci olarak bu çalışmada hem geleneksel yaklaşıma hem de alternatif yaklaşıma dayalı analizlerde altı farklı GARCH modelinden yararlanılmıştır. Bunun temel nedeni özellikle geleneksel yaklaşımın kullanılması durumunda literatürde risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu sonuçların elde edilememesinin temel nedeninin risk parametresinin hesaplanmasında doğru GARCH model spesifikasyonun kullanılmaması olduğunu ifade eden çalışmaların bulunmasıdır (rneğin bakınız: Leon vd., 2007; Lin, 2008; Wang, 2005). Dolayısıyla, böyle bir yaklaşım ile risk ile getiri arasındaki ilişkinin geleneksel yaklaşım ile incelenmesinde beklenen sonucun elde edilmemesinin nedeni yanlış GARCH model yapısının kullanılması mıdır? sorusuna da Türk hisse senedi piyasaları ekseninde belli oranda yanıt verilmiş olacaktır. nc olarak bu çalışmada geleneksel yaklaşım kapsamında risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken, diğerlerinin yanı sıra Fifield vd.'nin (2020) alışmalarında da olduğu gibi Türk hisse senedi piyasalarındaki (BİST100 endeksindeki) alternatif volatilitte dönemleri de dikkate alınmıştır. Bir diğer ifade ile BİST100 endeksinin volatilitesinin yüksek olduğu dönemler ile düşük olduğu dönemler için risk ile getiri arasındaki ilişki geleneksel yaklaşım çerçevesinde ayrı ayrı incelenmiştir. Çünkü, Salvador vd. (2014:61) tarafından da ifade edildiği gibi hisse senedi piyasalarındaki volatilitte düzeyi yatırımcı davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin, yüksek volatilitenin söz konusu olduğu dönemlerde genel olarak risk ile getiri arasında negatif bir ilişki ortaya çıkarken; göreceli olarak düşük volatilitenin söz konusu olduğu dönemlerde risk ile getiri arasında pozitif bir ilişki söz konusu olabilmektedir. Bu dönemler ayrı ayrı incelenmediğinde ise farklı volatilitte dönemleri için elde edilen farklı katsayılar birbirini ntrleyebilmektedir. Nitekim, farklı volatilitte dönemlerini dikkate alan çalışmalara bakıldığında genel olarak bu çalışmaların da hisse senedi piyasalarının volatilitesinin düşük olduğu dönemlerde risk ile getiri arasında daha çok pozitif bir ilişkinin ortaya çıktığını, yüksek olduğu dönemlerde ise tersi bir durumun söz konusu olduğunu ifade ettikleri görülmektedir (rneğin bakınız: Lundblad, 2007; Salvador, 2012; Chiang vd., 2015).

Bu durumun teorik nedeni ise piyasalardaki volatilitte (risk) düzeyinde önemli değişimlerin yaşanmasının yatırımcı davranışlarını değiştirebildiği, bunun da risk ile getiri arasındaki ilişki üzerinde etkili olabildiği varsayımdır (Kim ve Lee, 2007:131). Çünkü Chiang vd. (2015:171) tarafından ifade edildiği gibi piyasaların sakin (tranquil) olduğu dönemlerde rasyonel yatırımcıların risk alma eğilimleri glendiğinden, bu tür dönemlerde risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde pozitif ve istatistiki olarak anlamlı ilişkiler ortaya çıkabilmektedir. Volatilitenin oldukça arttığı dönemlerde ise rasyonel yatırımcıların “daha güvenli limanlara” yönelmesi hisse senedi piyasalarının düşmesine yol atığından, bu durum risk ile getiri arasında negatif bir ilişkinin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca, literatürde ifade edildiği gibi alternatif volatilitte dönemlerinin dikkate alınması volatilitedeki olası yapısız kırımların dikkate alınmamasının ekonometrik analizler üzerinde yol açabileceği olumsuzlukların kontrol edilmesini de sağlayabilmektedir. Dolayısıyla, böyle bir yaklaşım sayesinde geleneksel yaklaşımlara dayalı analizlerden beklenen sonuçların elde edilmemesinin nedeni BİST100 endeksindeki alternatif volatilitte dönemlerinin dikkate alınmaması mıdır? sorusuna da belli oranda yanıt verilmiş olacaktır.

Son olarak da bu çalışmada alternatif yaklaşıma bağlı olarak aşırı tepki hipotezinin (Overreaction hypothesis) Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenmiştir. Ulusal yazında bu hipotezi inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Fakat, bu çalışmaların analizlerde oldukça baskın bir şekilde De Bondt ve Thaler (1985) tarafından geliştirilen metodolojik yaklaşımı kullandıkları görülmektedir (rneğin bakınız: Dizdarlar ve Can 2017; Gemici ve Cihangir 2018; Tetik ve zen 2016; Akkoç ve zkan, 2013). Bu çalışmada ise aşırı tepki hipotezi Pettengill vd. (1995) tarafından tavsiye edilen alternatif bir yaklaşım ile incelenmiştir.

En basit ifadeyle aşırı tepki hipotezi, her ne kadar sonrasında bir düzeltme hareketi olsa da, yatırımcıların kısa vadede beklenmedik veri akışına bağlı olarak alım veya satım yönünde önemli miktarda pozisyon alabileceğini, bunun da hisse senedi fiyatlarının kısa vadede denge değerinden sapmasına yol açabileceğini ifade eden bir hipotezdir (De Bondt ve Thaler, 1985:795). Aşırı tepki hipotezinin alternatif metodolojik yaklaşım ile ilişkisi ise řu şekilde açıklanmaktadır (Girard vd., 2001:255-256): Alternatif yaklaşımı ile risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken; gerçekleşen (ex-post) piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemler ile negatif olduğu dönemler ayrı ayrı dikkate alındığından, her iki dönem için de ayrı katsayılar elde edilmektedir. Normalde piyasaya dönük beklenmedik bilgi akışına yatırımcılar aşırı tepki göstermiyorsa, her iki dönem için elde edilen katsayıların simetrik yani mutlak değer olarak birbirine eşit olması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle bu iki ayrı dönem için elde edilen katsayıların toplamı sıfıra eşit olmalıdır (Theriou vd., 2010:1050). Eğer değilse ilgili katsayıların asimetrik bir yapı sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bu asimetrik yapıya ise piyasaya dönük beklenmedik bilgi akışına

yatırımcıların pozitif veya negatif yönde bir diğer ifadeyle, fiyat artışı veya düşüşü yönünde olması gerekenden fazla tepki verdikleri anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, katsayıların asimetrik bir yapı sergilediği ve bu nedenle de toplamlarının istatistiki olarak sifıra eşit olmadığı durumlarda aşırı tepki hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Aşırı tepki hipotezinin önemi ise bu hipoteze dayalı yatırım stratejilerinin piyasa getirisinin üzerinde bir getiri oranı sunma potansiyelinin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü, eğer piyasa dönük bilgi akışına yatırımcılar ilk aşamada aşırı tepki gösteriyor ise bu durumda şirket hisseleri bu aşırı tepkiye bağlı olarak kısa vadede denge değerinin altında veya üzerinde değerlenebilmektedir. Fakat, aşırı tepkiye bağlı olarak oluşan bu fiyatlarda belli bir süre sonra düzeltme hareketi gerçekleşebileceğinden; fiyatı aşırı düşen hisseler satın alınarak veya fiyatı aşırı artan hisseler satılarak kısa vadede piyasa getirisinin üzerinde bir getiri oranı elde edilebilmektedir (Gemici ve Cihangir, 2018:295).

4. Veri ve Metodoloji

4.1. Veri

Gösterge hisse senedi endeksleri kullanılarak risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken, iki temel değişkene ait verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar; piyasa getirisi ve risksiz faiz oranıdır. Bu çalışmada piyasa getirisini temsilen BİST100 endeksinin logaritmik getiri serilerinden yararlanılmıştır. BİST100 endeksine ait veriler TCMB'den (<https://evds2.tcmb.gov.tr/>) temin edilmiştir. Risksiz faiz oranı serisi içinse literatürde genel olarak 3 ay vadeli hazine bonolarının faiz oranları kullanılmaktadır. Fakat, literatürde de ifade edildiği gibi diğer bir çok finansal değişkene nazaran veri setine en zor ulaşılabilen değişkenlerden birini hazine bonolarının / devlet tahvillerinin faiz oranları oluşturulmaktadır. Bu nedenle bu alandaki literatüre bakıldığında “verilere ulaşabilirlik kısıtına” bağlı olarak risksiz faiz oranlarını temsilen alternatif faiz oranlarından yararlanan veya farklı faiz oranı serilerinin birleştirilmesi ile oluşturulan faiz oranı serilerini analizlerde kullanan, hatta risksiz faiz oranlarını analizlerde dikkate almayan çalışmaların olduğu görülmektedir. Örneğın, Salvador (2012) 1 ay vadeli para piyasası faiz oranlarını; Hundal vd. (2019) 12 ay vadeli Euribor oranlarını; Morley ve Thomas (2011) 3 ay vadeli LIBOR oranlarını; Esteve vd. (2013) ise kurumsal şirketlerin faiz oranları ile hazine bonolarının faiz oranlarını birleştirerek oluşturdukları faiz oranı serisini çalışmalarında risksiz faiz oranı olarak kullanmışlardır. Bunun yanı sıra Choudhry (1996) ile Li vd. (2005) ise çalışmalarında risksiz faiz oranlarına yer vermemiş ve bu durumu risk ile getiri arasındaki ilişkinin analizinde risksiz faiz oranlarının dikkate alınmasının sonuçlar üzerinde önemli bir etkisi olmadığı gerekçesiyle açıklamışlardır.

Türkiye ekonomisine bakıldığında da kamuya açık kaynaklardan 3 ay vadeli hazine bonolarının faiz oranına ulaşılamadığı görülmektedir. Nitekim verilere ulaşabilirlik kısıtına bağlı olarak ulusal yazında risk ile getiri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların da genel olarak ya risksiz faiz oranlarını hiç dikkate almadıkları (Örneğın bakınız: Hatipoğlu ve Uçkun, 2007; Kayıldere ve Aktaş, 2012; Akar, 2007) ya da Borsa İstanbul bankalar arası gecelik repo faiz oranları, TCMB O / N faiz oranları ile mevduat faiz oranları gibi alternatif faiz oranlarından yararlandıkları görülmektedir (Örneğın bakınız: Seçme vd., 2016).

Bu çalışmada ise orijinal vadesinin uygun olması ve yukarıda gösterildiği gibi literatürde çeşitli para birimleri için LIBOR faiz oranlarından da yararlanılmasına bağlı olarak, 3 ay vadeli TRLIBOR oranlarından yararlanılmıştır. Bu veriler Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından yayımlanmaktadır. TRLIBOR verileri TBB'nin TRLIBOR sayfasından (<http://www.trlibor.org/veriler.aspx>) temin edilmiştir. Bu faiz oranları 1 haftadan 12 aya kadar 8 ayrı vadede ilan edilmektedir².

Bu açıklamalar ışığında bu çalışma 1 Ağustos 2002 ile 16 Nisan 2020 dönemini kapsamakta ve günlük verilerden oluşmaktadır. Çalışmanın başlangıç yılının belirlenmesinde iki temel faktör rol oynamıştır. Bunlardan birincisi 2001 Şubat krizidir. Çünkü bu kriz sonrasında Türkiye ekonomisinde kur rejiminin değişmesi, bankacılık sektörünün yeniden düzenlenmesi ve enflasyon hedeflemesine geçilmesi gibi oldukça önemli yapısal dönüşümler yaşanmıştır. Bu yapısal dönüşümler sonrasında Türkiye ekonomisinin daha liberal bir ekonomik yapıya kavuştuğu ve bu nedenle de piyasa dinamiklerinin çok daha etkin olduğu düşünölmektedir. Bu nedenle çalışmada 2002 yılının başlangıç yılı olması planlanmıştır, fakat TRLIBOR verileri 1 Ağustos 2002 tarihi ile sunulduğundan çalışmanın başlangıç tarihi de bu tarih olmuştur.

¹ Çalışmada kullanılan BİST100 endeksi getirileri günlük logaritmik değerlerden oluştuğundan literatürle uyumlu bir şekilde TRLIBOR oranları da günlük logaritmik değerlere dönüştürölmüştür.

² Nitekim, Türkiye'deki büyük ölçekli bankalar da (Türkiye İş Bankası, AKBANK, Garanti Bankası, Yapı Kredi, Ziraat Bankası, Halkbank ve Vakıfbank gibi) bu piyasalarda yer almaktadırlar.

4.2. Metodoloji

4.2.1. Risk ile Getiri Arasındaki İlişkinin Modellenmesi

Bu çalışmada hem geleneksel yaklaşım hem de alternatif yaklaşım çerçevesinde risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken, Bollerslev (1986) tarafından geliştirilen GARCH; Zakoian (1994) ile Glosten vd. (1993) tarafından geliştirilen GJR-GARCH; Ding vd. (1993) tarafından geliştirilen geliştirilen APARCH (Asymmetric Power ARCH); Baillie vd. (1996) tarafından geliştirilen FIGARCH (Fractionally Integrated GARCH); Davidson (2004) tarafından geliştirilen HYGARCH (hyperbolic GARCH) ve Tse (1998) tarafından geliştirilen FIAPARCH (Fractionally Integrated APARCH) modellerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, tüm bu modellerin getiri denklemleri (mean equation) risk parametresinin eklenebilmesi amacıyla Engle vd. (1987) tarafından geliştirilen ARCH-M (ARCH-in mean) model yapısı dikkate alınarak modellenmiştir.

Bu açıklamalar ışığında geleneksel yaklaşım çerçevesinde risk ile getiri arasındaki ilişki incelenirken, literatürle uyumlu bir Şekilde tüm GARCH modellerinin getiri denklemleri Denklem (4)'teki gibi tanımlanmıştır:

$$r_t = \mu_0 + \zeta \sigma_t + \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t = \sigma_t \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t \sim i. i. d, \text{ Student } t(0,1, \nu) \quad (4)$$

Burada r_t , BİST100 endeksinin risksiz faiz oranından arındırılmış gerçekleşen Şartlı getiri oranını bir diğer ifadeyle gerçekleşen piyasa risk primini; σ_t , bu getiri oranının (gerçekleşen piyasa risk priminin) standart sapmasını; μ_0 sabit terimi; ζ , risk parametresini; ε_t ise hata terimini ifade etmektedir. Geleneksel yaklaşım kapsamında Denklem (4)'te $\mu_0 = 0$, $\zeta > 0$ olması beklenmektedir.

Alternatif yaklaşımda ise bu alandaki çalışmalarla uyumlu olacak Şekilde ilgili GARCH modellerinin getiri denklemleri Denklem (5)'teki gibi tanımlanmıştır:

$$r_t = \mu_0 + \zeta_1 \psi \sigma_t + \zeta_2 (1 - \psi) \sigma_t + \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t = \sigma_t \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t \sim i. i. d, \text{ Student } t(0,1, \nu) \quad (5)$$

Burada ψ gerçekleşen piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemlerde 1; negatif olduğu dönemlerde ise 0 değerini alan kukla değişkeni ifade etmektedir. Alternatif yaklaşım tarafından daha önce ifade edilen teorik beklentiler kapsamında Denklem (5)'te $\mu_0 = 0$, $\zeta_1 > 0$, $\zeta_2 < 0$ olması beklenmektedir.

Ayrıca, Denklem (5) sayesinde aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenilmektedir. Çünkü, daha önce ifade edilen teorik açıklamalara bağlı olarak Denklem (5) kapsamında $H_0: \zeta_1 + \zeta_2 = 0$ hipotezinin reddedilmesi aşırı tepki hipotezinin geçerli olduğu anlamına gelmektedir.

İlgili GARCH modellerinin varyans denklemlerine gelince, standart GARCH modelinin varyans denklemi Denklem (6)'da gösterilmiştir:

$$\sigma_t^2 = \omega_0 + \alpha_i \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_j \sigma_{t-1}^2 \quad (6)$$

Burada σ_t^2 , zamanla değişen Şartlı volatilitte değerini; α_i ve β_j sırasıyla ARCH ve GARCH parametrelerini; ω_0 ise sabit terimi göstermektedir. Burada ayrıca $\omega_0 > 0$, $\alpha_i > 0$, $\beta_j > 0$ ve $\alpha_i + \beta_j < 1$ koşullarının sağlanması beklenmektedir.

GJR-GARCH modelinin varyans denklemi Denklem (7)'de sunulmuştur:

$$\sigma_t^2 = \omega_0 + \alpha_i \varepsilon_{t-i}^2 + \gamma \cdot \varepsilon_{t-i}^2 \cdot d_{t-i} + \beta_j \cdot \sigma_{t-j}^2 \quad (7)$$

Burada γ , asimetri parametresini göstermektedir. Asimetri parametresinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir değer alması asimetrik tepkinin geçerli olduğu ve negatif Őokların Şartlı varyansı aynı büyüklükteki pozitif Őoklara göre daha fazla arttırdığı anlamına gelmektedir.

APARCH modelinin varyans denklemi Denklem (8)'de sunulmuştur:

$$\sigma_t^\delta = \omega + \alpha_i (|\varepsilon_{t-i}^2| + \gamma_i \varepsilon_{t-i}^2)^\delta + \beta_j \cdot \sigma_{t-j}^\delta \quad (8)$$

Burada δ , s parametresini göstermektedir. Ayrıca, burada $\omega > 0$, $\alpha_i > 0$, $\beta_j > 0$, $-1 < \gamma_i < 1$ ve $\delta > 0$ koşullarının sağlanması beklenmektedir. Bu model Şartlı volatilitte parametresinin üssünün (δ) doğrudan 2 olarak belirlenmesi yerine bu değeri model içerisinde kendisi belirleyebilmektedir.

Volatilitedeki uzun hafıza özelliğini dikkate alan FIGARCH modelinin varyans denklemi Denklem (9)'da gösterilmiştir:

$$\sigma_t^2 = \omega [1 - \beta(L)]^{-1} + [1 - [1 - \beta(L)]^{-1}(1 - \phi(L)(1 - L)]^d \varepsilon_t^2 \quad (9)$$

Burada L , gecikme işlemcisini; ϕ sonsuz sıralı polinomları; d ise uzun hafıza parametresini göstermektedir. Ayrıca burada $\omega_0 > 0$, $\beta < 1$ ve $\phi < 1$ koşullarının sağlanması beklenmektedir. Burada eğer $d = 0$ olursa FIGARCH modeli standart GARCH modeline dönüşmektedir.

Volatilitedeki uzun hafıza özelliğini dikkate alan bir diğer model ise HYGARCH modelidir. Bu modelin varyans denklemi Denklem (10)'da sunulmuştur:

$$\sigma_t^2 = \omega_0 + [1 - (1 - \beta L)^{-1} \phi L [(1 + \alpha((1 - L)^d - 1))]] \varepsilon_t^2 \quad (10)$$

Burada $\phi < 1$, $\omega_0 > 0$, $\alpha \geq 0$, $\beta < 1$ koşullarının sağlanması beklenmektedir.

FIGARCH ve HYGARCH modelleri uzun hafıza özelliğini dikkate alabilmekle birlikte, asimetrik tepkiyi dikkate alamamaktadırlar. FIAPARCH modeli ise bu her iki özelliği de dikkate alabilmektedir. Ayrıca bu model, APARCH modelinde olduğu gibi, şartlı volatilité parametresinin üssünün (δ) doğrudan 2 olarak belirlenmesi yerine bu değeri model içerisinde kendisi belirleyebilmektedir. Bu nedenle de FIAPARCH modeli HYGARCH ve FIGARCH modellerine göre daha esnek bir modeldir. Bu modelin varyans denklemi Denklem (11)'de gösterilmiştir:

$$\sigma_t^\delta = \omega_0 [1 - \beta(L)]^{-1} + [1 - [1 - \beta(L)]^{-1} \phi(L)(1 - L)^d] (|\varepsilon_t| - \gamma \varepsilon_t)^\delta \quad (11)$$

Burada, $\omega_0 > 0$, $\delta > 0$, $\phi < 1$, $\beta < 1$ ile $-1 < \gamma < 1$ koşullarının sağlanması beklenmektedir. İstatistiki olarak $\gamma \neq 0$ olması durumunda asimetrik tepkinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Burada eğer $\gamma = 0$ ve $\delta = 2$ olursa FIAPARCH modeli FIGARCH modeline dönüşmektedir.

Çalışma kapsamındaki tüm GARCH modelleri Student t dağılım varsayımı ile tahmin edilmiştir. Bunun nedeni literatürde oldukça yaygın bir şekilde standart normal dağılıma göre Student t dağılımının finansal zaman serilerinin getiri dağılımı için daha uygun bir dağılım varsayımı olduğunun ifade edilmesidir. Student t dağılım varsayımı altında modeller tahmin edilirken Denklem (12)'de gösterilen log-likelihood fonksiyonundan yararlanılmıştır (L_{st}):

$$L_{st} = T \left\{ \ln \Gamma \left(\frac{v+1}{2} \right) - \ln \Gamma \left(\frac{v}{2} \right) - \frac{1}{2} \ln [\pi(v-2)] \right\} - \frac{1}{2} \sum_{t=1}^T \left[\ln(\sigma_t^2) + (1+v) \left[\ln \left(1 + \frac{z_t^2}{\sigma_t^2(v-2)} \right) \right] \right] \quad (12)$$

Burada, v , $v > 2$ olacak şekilde serbestlik derecesini; $\Gamma(\cdot)$, gamma fonksiyonunu; π , Pi sayısını; σ_t^2 , varyans parametresini, z_t , standardize edilmiş hata terimlerini ($z_t = \varepsilon_t / \sigma_t$); T ise toplam gözlem sayısını ifade etmektedir.

Fakat FIAPARCH, HYGARCH ve FIGARCH modellerinin analizlerde kullanılabilmesi için volatilité serisinin uzun hafıza özelliği sergilemesi gerekmektedir. Çalışmada uzun hafıza özelliğinin tespiti amacıyla Lo (1991) tarafından geliştirilen R / S (Rescaled range, R/S) testi; Geweke ve Porter-Hudak (1983) tarafından geliştirilen GPH testi ile Robinson ve Henry (1999) tarafından geliştirilen GSP testinden yararlanılmıştır. Tüm bu testlerin Ho hipotezi "Volatilité serisinde uzun hafıza özelliği yoktur" şeklindedir. Bu testler uygulanırken literatürle uyumlu olacak şekilde volatilitéyi temsilen hem varyans hem de standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır.

4.2.2. Volatilitedeki Çoklu Yapısal Kırılmalara Bağlı Olarak Alternatif Volatilité Dönemlerinin Belirlenmesi

Inçan ve Tiao (1994) tarafından geliştirilen ve Sansó vd. (2004) tarafından modifiye edilen ICSS (Iterated Cumulative Sum of Squares) algoritması özellikle finansal zaman serilerinin volatilitesindeki çoklu yapısal kırılmaların belirlenmesi amacıyla literatürde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat, ICSS algoritmasının bazı dezavantajları bulunmaktadır. Örneğin bu yöntemde maksimum yapısal kırılma sayısının ne olması gerektiği bilinmemektedir. ICSS algoritmasının bu çalışmanın yapısı ile çok daha yakından ilişkili olan temel dezavantajı ise bu yaklaşımın yapısal kırılmalar arasındaki mesafenin en az ne kadar olması gerektiği konusunda herhangi bir kısıt içermemesi ve bu nedenle de arka arkaya gelen yapısal kırılmalar arasındaki gözlem sayısının oldukça az olabilmesidir (Pooter ve Dijk, 2004:7). Bu durum, GARCH modellerinin ilgili az sayıdaki gözlem ile tahmin edilmemesine yol açabilmektedir. Bu nedenle Pooter ve Dijk (2004:7) ICSS algoritması tarafından belirlenen yapısal kırılmalar arasında "gerçekçi olmayacak kadar kısa zaman dilimlerinin bulunması" sorunun aşılabilmesi için analizlerde günlük frekansa dayalı veri kullanılıyor ise yapısal kırılmalar arasında en az 3 ile 6 aylık bir

zaman aralığının olması gerektiğini ifade etmiştir. Gürsakal (2011) da BİST100 endeksinin volatilitesindeki yapısal kırılmaları ICSS algoritması ile incelediği çalışmasında benzer sorunlarla karşılaşmış ve belirtilen gerekçelerle analizinde, arasında 6 aydan uzun süre olan yapısal kırılmaları dikkate almıştır.

Bu vb. nedenlerle özellikle güncel literatüre bakıldığında ICSS algoritmasına alternatif olarak, finansal zaman serilerinin volatilitesindeki çoklu yapısal kırılmaların belirlenmesinde Bai ve Perron (1998, 2003) testinden yararlanan çalışmaların sayısında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmektedir (rneğin bakınız: Hua vd., 2013; Mensi vd., 2014; Jung ve Maderitsch, 2014; Abdennadher ve Hallara, 2018).

ICSS algoritmasının GARCH modellerinin etkin bir şekilde tahmin edilmesini engelleyebilecek düzeyde kısa aralıklarla yapısal kırılmalar olduğu sonucuna işaret etme olasılığının bulunması nedeniyle bu çalışmada da BİST100 endeksinin volatilitesindeki yapısal kırılmaların belirlenmesinde Bai ve Perron (1998, 2003) testinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda BİST100 endeksinin günlük logaritmik getiri değerlerinin kareleri dikkate alınarak günlük volatilitede değerleri elde edilmiş ve Bai ve Perron (1998, 2003) testi bu seriye uygulanmıştır (rneğin bakınız: Kang vd., 2009, Lux vd., 2016; Bentes, 2015). Ardından, BİST100 endeksinin volatilitesinde yapısal kırılmalar olup olmadığı incelenirken; UD_{max} ve WD_{max} test istatistiklerinden, yapısal kırılma sayısının belirlenmesinde ise farklı yaklaşımlara karşı dirençli sonuçlar elde edebilmek amacıyla Seq F (sequential F) test istatistiği ile BIC (Bayesian Information Criterion, BIC) ve modifiye edilmiş Schwarz (LWZ) kriterlerinden yararlanılmıştır (rneğin bakınız: Yao, 1988; Liu vd., 1997).

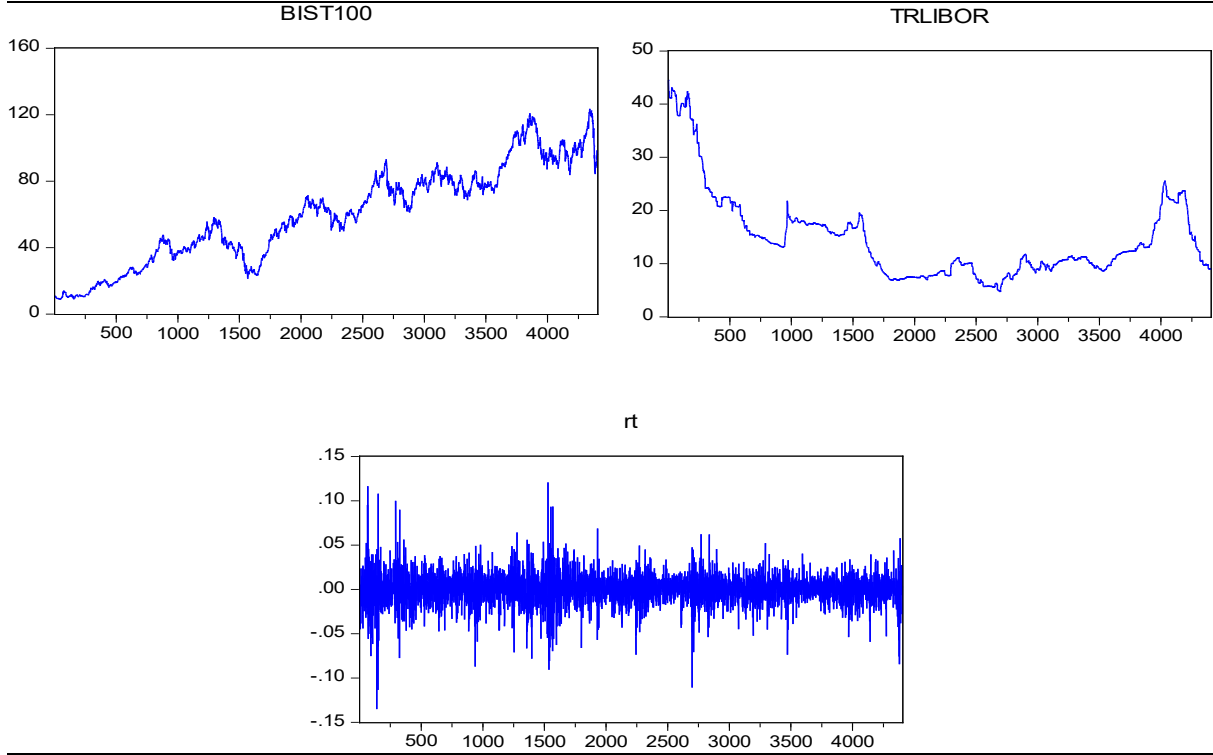
5. Bulgular

5.1. Önsel Analizlere ait Bulgular

BİST100 endeksi ve TRLIBOR faiz oranları ile gerçekleşen piyasa risk priminin (r_t değerkeninin) genel seyri şekil 1'de sunulmuştur. Değerkenlerin genel seyri incelendiğinde, ilgili dönemde BİST100 endeksinin ana eğiliminin yukarı yönlü, faiz oranlarının ana eğiliminin ise aşağı yönlü olduğu anlařılmaktadır³. r_t değerkeninin ise, beklenildiği gibi, bazı dönemlerde pozitif bazı dönemlerde ise negatif değerler aldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca özellikle faiz oranlarında belirgin artışların yaşandığı dönemlerde BİST 100 endeksinde belirgin düşüşlerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Türkiye ekonomisinin genel yapısı dikkate alındığında bu durumun beklenen bir durum olduğu ifade edilebilir. Çünkü, yaşanan çeşitli iktisadi ve finansal sorunlara bağlı olarak Türkiye ekonomisinden yoğun fon çıkışlarının yaşandığı dönemlerde, özellikle uluslararası yatırımcıların BİST100 endeksindeki ve devlet tahvillerindeki pozisyonlarını kapatması hisse senedi piyasalarında düşüşe, faiz oranlarında ise artışa yol açabilmektedir. Bu tür gelişmeler de Türk hisse senedi piyasaları için gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olmasına yol açabilmektedir.

---

³ Faiz oranlarındaki bu aşağı yönlü ana trendin 2001 şubat krizi sonrasındaki çeşitli yapısal reformlar kapsamında, Türkiye ekonomisinin daha liberal bir yapıya kavuşmasının ve 2002 yılı ile birlikte merkez bankasının enflasyon hedeflemesine dayalı bir para politikası uygulamasına geçmesinin olduğu önemli etkileri olduğu dşnlmektedir.

Şekil 1: İncelenen Dönem için Değişkenlerin Genel Seyri

Not: BİST 100 endeksi ve TRLIBOR faizleri logaritması alınmamış orijinal veri seti olarak sunulmuştur. r_t değişkeni ise metodoloji kısmında belirtildiği gibi hesaplanmıştır.

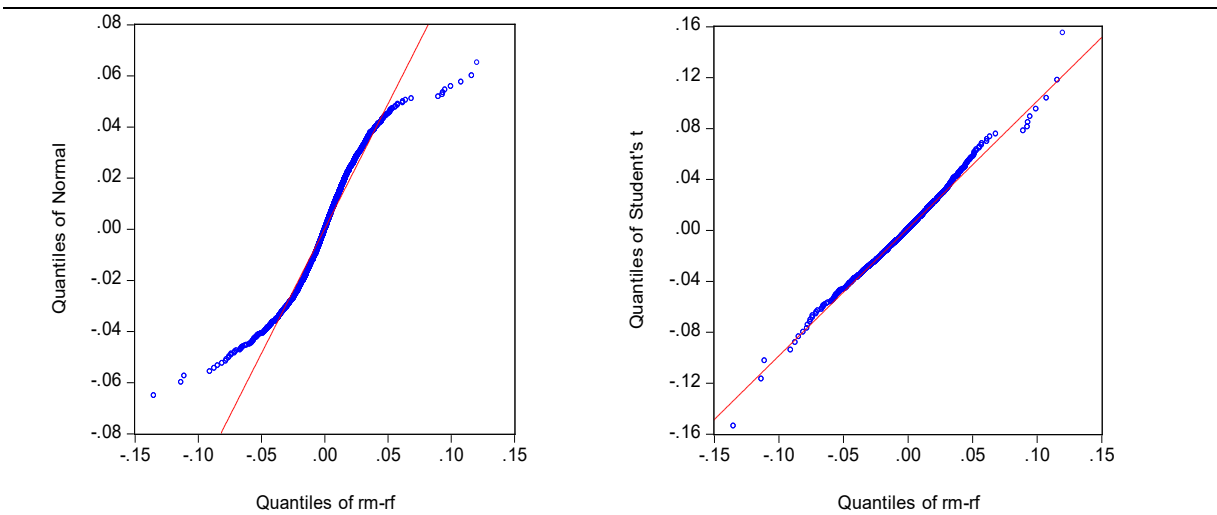
r_t değişkenine ait betimleyici istatistikler ve birim kök testi sonuçları ile r_t değişkeninin pozitif ve negatif olduğu dönemlere ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur. Bulgular incelendiğinde ADF (Augmented-Dickey Fuller), PP (Phillips-Perron) ve KPSS (Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin) birim kök testlerinin r_t değişkeninin düzey değerinde durağan olduğu sonucuna işaret ettikleri görülmektedir. Bulgular ayrıca ilgili dönemde r_t değişkeninin negatif olmakla birlikte; sıfıra oldukça yakın bir ortalama getiriye sahip olduğunu, dağılımının standart normal dağılıma uymadığını ve değişen varyans sorunu içerdiğini göstermektedir. Şekil 2’deki Q-Q grafikleri de r_t değişkeninin dağılımının standart normal dağılıma uymadığı sonucunu desteklemektedir. Fakat, Student t dağılım varsayımı dikkate alındığında Q-Q grafikleri, r_t değişkeninin dağılımının Student t dağılımı ile oldukça uyumlu olduğu sonucuna işaret etmektedir. Bu bulgu da tüm GARCH modellerinin Student t dağılım varsayımı ile tahmin edilmesini desteklemektedir.

r_t ’nin pozitif ve negatif olduğu dönemlere ilişkin temel bulgulara bakıldığında, gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönem sayısının toplam dönemin %48.66’sını oluşturduğu gözlemlenmektedir. Risk ile getiri arasındaki ilişkiyi inceleyen teorilerin beklenen piyasa risk priminin her zaman pozitif olacağı varsayımı dikkate alındığında, bu oranın oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. Ayrıca gerçekleşen piyasa risk priminin minimum değerinin % -13.504 olduğu dikkate alındığında, Türkiye ekonomisinde belli dönemlerde hisse senedi piyasalarına yatırım yapmak yerine faiz oranlarından yararlanmanın ne kadar cazip olabileceği daha iyi anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Betimleyici İstatistikler

	Değişken : r_t
Betimleyici istatistikler (%)	
Ortalama	-0.00839
Maksimum	12.060
Minimum	-13.504
Standart sapma	1.7618
Çarpıklık	-0.2446
Basıklık	8.0103
Jarque-Bera	4650.295*[0.0000]
Değişen varyans testi	
$Q^2(20)$	1204.83*[0.0000]
Birim kök testleri	
ADF	-17.1235*[0.0000]
PP	-65.7283*[0.0000]
KPSS	0.08669
Pozitif ve negatif risk primlerine ilişkin temel veriler	
$R_m > r_f$ (pozitif risk primi) gözlem sayısı	2261
$R_m < r_f$ (negatif risk primi) gözlem sayısı	2143
$R_m > r_f$ (pozitif risk primi) toplam içindeki payı	%51.34
$R_m < r_f$ (negatif risk primi) toplam içindeki payı	% 48.66
$R_m > r_f$ (pozitif risk primi) ortalama değer (%)	1.2222
$R_m < r_f$ (negatif risk primi) ortalama değer (%)	-1.3068
$R_m > r_f$ (pozitif risk primi) maksimum değer (%)	12.0601
$R_m > r_f$ (pozitif risk primi) minimum değer (%)	0.000531
$R_m < r_f$ (negatif risk primi) maksimum değer	-0.002273
$R_m < r_f$ (negatif risk primi) minimum değer	-13.50448

*, %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir. KPSS birim kök testi için %5 anlamlı düzeyindeki kritik tablo değeri 0.4630'dur. Şekil 1'de gösterildiği gibi r_t değişkeni belirgin bir trend içermediğinden birim kök testleri sadece sabit terim içeren model yapısı dikkate alınarak uygulanmıştır.

Şekil 2: Q-Q Grafikleri

Daha önce ifade edildiği gibi analizlerde FIAPARCH, HYGARCH ve FIGARCH modellerinin kullanılabilmesi için r_t değişkeninin volatilitésinin uzun hafıza özelliği sergilediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla uygulanan R / S, GPH ve GSP testlerine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur. Bulgular incelendiğinde her üç test istatistiğinin de açık bir şekilde, r_t değişkeninin volatilitésinin uzun hafıza özelliği sergilediği sonucuna işaret ettiği görülmektedir.

Tablo 2: Uzun Hafıza Testlerinin Sonuçları (r_t)

	Getiri (r_t)	Volatilite (r_t^2)	Volatilite ($ r_t $)
R/S testi			
q=1	1.0294	4.9412*	6.6170*
q=2	1.0218	4.6290*	6.1553*
q=5	1.0172	4.0247*	5.1979*
GPH testi			
m=T ^{0.5}	0.06726[0.4434]	0.3604*[0.0000]	0.6086*[0.0000]
m=T ^{0.6}	-0.0554[0.3125]	0.3637*[0.0000]	0.5409*[0.0000]
m=T ^{0.8}	0.01178[0.6062]	0.24406*[0.0000]	0.3786*[0.0000]
GSP testi			
m=T/4	-0.01362[0.3660]	0.2590*[0.0000]	0.3661*[0.0000]
m=T/16	0.0235[0.4356]	0.4061*[0.0000]	0.5438*[0.0000]
m=T/32	-0.0451[0.2889]	0.3708*[0.0000]	0.5277*[0.0000]

*, %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Verilen değerler test istatistikleridir. Parantez içindeki değerler olasılık değerleridir. R/S testinin % 95 güven düzeyindeki kritik tablo aralığı [0.809, 1.862]'dir. R/S testinin istatistiki olarak anlamlı sonuçlar verebilmesi için hesaplanan test istatistiğinin belirtilen kritik tablo aralığının içerisinde olmaması gerekmektedir. "m" ve "T", sırasıyla bandwidth değerini ve toplam gözlem sayısını ifade etmektedir. q ise R/S testi için kullanılan gecikme uzunluğunu göstermektedir.

5.2. Risk ile Getiri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Geleneksel yaklaşım çerçevesinde tüm dönem için elde edilen bulgular Tablo 3'te sunulmuştur. Risk ile getiri arasındaki ilişkiye dönük olarak elde edilen bulgulara bakıldığında altı farklı GARCH modelinin tamamı için getiri denklemlerinde yer alan risk değişkenlerinin katsayısının, teorik beklentilerin aksine, negatif çıktığı ve istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu literatürdeki özellikle geleneksel yaklaşıma dayalı analiz bulgularının geneli ile uyumludur. Ayrıca altı farklı GARCH modelinin aynı sonuca işaret etmesinin de elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırdığı düşünölmektedir. Bunun yanı sıra getiri denklemlerindeki sabit terimlerin teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde her durumda sıfıra olduğca yakın ve istatistiki olarak anlamlı olmayan değerlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgular kapsamında Türk hisse senedi piyasaları için risk ile getiri arasında istatistiki olarak anlamlı olmayan negatif bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin analizlerde alternatif GARCH modellerinin kullanılması durumunda da değişmediği ifade edilebilir.

Bu nedenle ikinci aşamada risk ile getiri arasındaki ilişkinin geleneksel yaklaşım ile incelenmesinde beklenen sonucun elde edilmemesinin nedeninin BİST100 endeksindeki alternatif volatilite dönemlerinin dikkate alınmaması olup olmadığı analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle Bai ve Perron (1998, 2003) testi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur. Bulgular incelendiğinde UWmax ve Wmax test istatistiklerinin BİST100 endeksinin volatilesinde yapısal bir değişim olmadığını ifade eden Ho hipotezini %5 anlamlılık düzeyinde reddettikleri görülmektedir. Yapısal kırılma sayılarına gelince, Seq F test istatistiği ile BIC ve LWZ kriterlerinin her üçünün de incelenen dönem için BİST100 endeksinin volatilesinde 21 Mayıs 2009 tarihinde olmak üzere tek bir yapısal kırılmanın gerçekteştiği ve bu nedenle de ortaya iki farklı volatilite döneminin çıktığı sonucuna işaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Alternatif GARCH Modellerine ait Sonuçlar (Geleneksel Yaklaşım / Tüm Dönem)

Parametreler	GARCH-M	APARCH-M	GJR-GARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00084[0.3358]	0.00104[0.2484]	0.00099[0.2357]
Risk parametresi	-0.02019[0.7295]	-0.04649[0.4459]	-0.04310[0.4483]
Varyans denklemi			
Sabit terim * 10 ⁴	0.05702*[0.0040]	0.6279[0.3731]	0.07889*[0.0030]
ARCH	0.07386*[0.0000]	0.08528*[0.0000]	0.04396*[0.0000]
GARCH	0.90806*[0.0000]	0.89758*[0.0000]	0.89043*[0.0000]
Asimetri	-	0.32471*[0.0000]	0.07617*[0.0012]
Üs	-	1.49373*[0.0000]	-
Student t	6.5053*[0.0000]	6.76266*[0.0000]	6.77874*[0.0000]
Log Likelihood	12077.529	12093.4	12091.186
AIC	-5.482075	-5.488373	-5.487823
Q ² (20)	19.9699 [0.3345]	25.8937 [0.10221]	18.2687[0.4381]
	FIGARCH-M	FIAPARCH-M	HYGARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00062[0.4836]	0.00079[0.3514]	0.00062[0.4836]
Risk parametresi	-0.00299[0.9596]	-0.03115[0.5900]	-0.00296[0.9600]
Varyans denklemi			
Sabit terim	0.19459*[0.0001]	0.55643[0.3722]	0.19251*[0.0166]
ARCH	0.11414[0.1686]	0.14786*[0.0768]	0.11356[0.1748]
GARCH	0.37253*[0.0002]	0.33389*[0.0004]	0.37063*[0.0006]
Uzun hafıza	0.32857*[0.0000]	0.26591*[0.0000]	0.32636*[0.0000]
Asimetri	-	0.41019*[0.0001]	-
Üs	-	1.76800*[0.0000]	-
Log (alfa)			0.00279[0.9676]
Student t	6.66771*[0.0000]	7.08862*[0.0000]	6.66295*[0.0000]
Log Likelihood	12086.7	12110.3	12086.7
AIC	-5.485771	-5.495601	-5.485317
Q ² (20)	24.7515[0.13191]	29.7076*[0.0788]	24.7395[0.1323]

*, ** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Köşeli parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

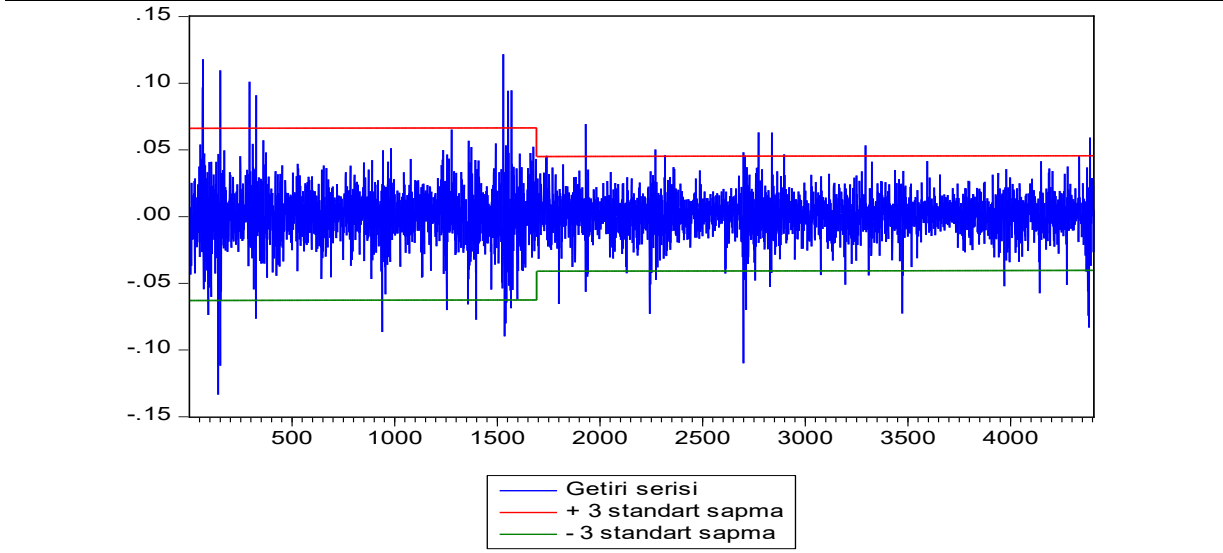
Tablo 4: Bai ve Perron (1998, 2003) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

	UDmax	WDmax		
Volatilite serisi	58.1522*	58.1522*		
SEQF testi sonuçları				
Hipotezler	Test istatistiği	Kritik değerlerler (%5)	Kırılma sayısı	Kırılma tarihi
SupF(0 I 1)	58.1522*	8.58		
SupF(1 I 2)	8.4496	10.13	1	21. 05. 2009
SupF(2 I 3)	8.4496	11.14		
SupF(3 I 4)	5.5751	11.83		
SupF(4 I 5)	6.7450	12.25		
BIC ve LWZ sonuçları				
Kırılma sayıları	Log-L	BIC	LWZ	Kırılma tarihi
0	25042.88	-14.20876	-14.20453	21.05.2009
1	25095.89	-14.22902	-14.21632	
2	25099.21	-14.22672	-14.20555	
3	25103.55	-14.22488	-14.19524	
4	25105.11	-14.22178	-14.18367	
5	25106.14	-14.21844	-14.17186	

*, %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Triminaj 0.15, maksimum yapısal kırılma sayısı ise 5 olarak alınmıştır. Hata teriminin dağılımının yapısal kırılmalar arasında değişmesine izin verilmiştir. UDmax ve WDmax test istatistiklerinin %5 anlamlılık düzeyindeki kritik tablo değerleri sırasıyla 8.88 ve 9.91'dir. İtalik ve altı çizili değerler BIC ve LWZ kriterlerce belirlenen yapısal kırılma sayısını göstermektedir.

Bu yapısal kırılma sonucunda ortaya çıkan iki farklı volatilit  dönemi görsel olarak Şekil 3'te sunulmuştur. Şekil 3 incelendiğinde yapısal kırılmanın gerçekleşmesinden önceki dönemde volatilitenin daha yüksek olabileceği anlaşılmaktadır.

Şekil 3: BİST100 Endeksinin Volatilitesindeki Yapısal Kırılmalar

Bu durumu netleştirmek amacıyla 21 Mayıs 2009 tarihinden  nceki (1 AĞustos 2002-21 Mayıs 2009) ve sonraki (22 Mayıs 2009-16 Nisan 2020) dönemler için BİST100 endeksinin ortalama standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular yapısal değişimin gerçekleşmesinden önceki dönemde ortalama standart sapma değerinin %2.17, sonraki dönemde ise %1.45 olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, yapısal kırılmanın gerçekleşmesinden önceki dönemde genel olarak BİST100 endeksinin volatilitenin daha yüksek olduğu, kırılmanın gerçekleşmesinden sonra ise BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak diğer döneme göre daha düşük bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Bunun temel nedeninin ilk dönemde yaşanan önemli gelişmeler olduğu d ş n lmektedir. Örneğin Türkiye ekonomisi için 2001 Şubat krizi sonrası dönemin bir geçiş dönemi olmasının, yüksek enflasyon ile yüksek faiz döneminin bu ilk döneme tekabül etmesinin, 2003 Irak savaşı ile 2007-2008 küresel finans krizinin bu ilk dönemde yaşanmasının ve petrol piyasasında gerçekleşen oldukça sert fiyat hareketlerinin⁴ bu ilk dönemde ortaya çıkmasının, BİST100 endeksinin volatilitenin ikinci döneme göre daha yüksek olmasına yol açmış olabileceği d ş n lmektedir.

Bu tespitlerin ardından ilgili iki ayrı volatilit  dönemi dikkate alınarak tüm GARCH modelleri tekrar tahmin edilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak daha önce belirtilen teorik gerekçeler kapsamında da BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak daha yüksek olduğu birinci dönemde risk ile getiri arasında negatif, BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak daha düşük olduğu ikinci dönemde ise risk ile getiri arasında pozitif bir ilişki olması beklenmektedir.

Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 5 ve 6'da sunulmuştur. Öncelikle, birinci dönem için elde edilen bulgular incelendiğinde, GARCH modellerinin tamamı için risk ile getiri arasındaki ilişkinin negatif çıktığı ve bu ilişkinin istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

⁴ örneğin 2008 yılının temmuz ayında petrolün varil fiyatının 147 doları görmesi, 2008 Aralık ayında ise 32 dolara gerilemesi gibi.

Tablo 5: Alternatif GARCH Modellerine ait Sonuçlar (Geleneksel Yaklaşım / Yüksek volatilitte dönemi)

Parametreler	GARCH-M	APARCH-M	GJR-GARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00203[0.3148]	0.00234[0.2563]	0.00227[0.2519]
Risk parametresi	-0.07882[0.4642]	-0.10756[0.3289]	-0.10411[0.3267]
Varyans denklemi			
Sabit terim * 10 ⁴	0.15655*[0.0036]	0.33416[0.7027]	0.19052*[0.0031]
ARCH	0.09496*[0.0000]	0.10033*[0.0000]	0.06218*[0.0009]
GARCH	0.87101*[0.0000]	0.85893*[0.0000]	0.85625*[0.0000]
Asimetri	-	0.21299*[0.0750]	0.07806*[0.0256]
Üs		1.85420*[0.0050]	-
Student t	7.89903*[0.0000]	8.034744*[0.0000]	8.08165*[0.0000]
Log Likelihood	4248.53	4252.56	4252.55
AIC	-5.023719	-5.026127	-5.027293
Q ² (20)	23.3083 [0.17902]	25.4217[0.1137]	22.6964[0.2025]
	FIGARCH-M	FIAPARCH-M	HYGARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00215[0.2515]	0.00273[0.1649]	0.00207[0.3072]
Risk parametresi	-0.08319[0.3984]	-0.12925[0.2204]	-0.07949[0.4618]
Varyans denklemi			
Sabit terim	0.29573*[0.0208]	1.97986[0.5722]	0.452780*[0.0258]
ARCH	0.08576[0.4992]	0.13413[0.2450]	0.09978[0.3820]
GARCH	0.37455*[0.0217]	0.43491*[0.0044]	0.48811*[0.0177]
Uzun hafıza	0.38523*[0.0000]	0.40417*[0.0000]	0.53021*[0.0010]
Asimetri	-	0.25096*[0.0425]	-
Üs	-	1.598800*[0.0000]	-
Log (alfa)	-	-	-0.09938[0.1184]
Student t	7.81921*[0.0000]	8.05609*[0.0000]	7.99849*[0.0000]
Log Likelihood	4247.83	4252.949	4248.589
AIC	-5.021701	-5.025399	-5.021420
Q ² (20)	30.6083*[0.0319]	37.5758*[0.0044]	35.2803*[0.0087]

*,** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Köşeli parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

İkinci dönem için elde edilen bulgular incelendiğinde ise GARCH modellerinin tamamı için risk ile getiri arasındaki ilişkinin pozitif çıktığı fakat bu ilişkinin %10 anlamlılık düzeyinde bile istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Sabit terim parametreleri ise teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde her durumda sıfıra oldukça yakın değerler almakta ve istatistiki olarak anlamlı çıkmamaktadır.

BİST100 endeksinin volatilitte düzeyine bağlı olarak risk ile getiri arasındaki ilişkinin işaretinin değişmesi ise řu şekilde açıklanabilir: Türkiye ekonomisinde iktisadi ve finansal sorunların yaşandığı dönemlerde başta BİST100 endeksi olmak üzere çeşitli finansal varlıkların volatilitesi artmaktadır. Artan volatilitte (risk) Türkiye ekonomisinden fon çıkışına, Türk Lirası'nın değer kaybetmesine ve faiz oranlarının artmasına yol açabilmektedir. Bu tür bir konjonktür de ekonomik büyüme oranlarını negatif etkileyerek, hisse senedi getirilerinin düşmesine sebep olabilmektedir. Hisse senedi getirileri düşerken faiz oranlarının artması gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olmasına yol açabildiğinden yatırımcılar hisse senedi piyasaları yerine faiz oranlarından yararlanmaya yönelebilmektedir. Bu nedenle de bu tür dönemlerde risk ile getiri arasında negatif bir ilişki ortaya çıkabilmektedir. Volatilitenin göreceli olarak daha düşük olduğu dönemlerde ise faiz oranları düşerken, ekonomik büyüme oranları yükselmektedir. Bu da hisse senedi piyasalarının değer kazanacağı beklentisi ile yatırımcıları hisse senedi piyasalarına yönlendirmektedir. Bu tür gelişmeler de risk ile getiri arasında pozitif bir ilişkinin ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 6 : Alternatif GARCH Modellerine ait Sonuçlar (Geleneksel Yaklaşım / Düşük volatilitte dönemi)

Parametreler	GARCH-M	APARCH-M	GJR-GARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	-0.00017[0.9131]	0.00032[0.7852]	0.00025[0.8491]
Risk parametresi	0.05353[0.6436]	0.00023[0.9980]	0.00678[0.9468]
Varyans denklemi			
Sabit terim * 10 ⁴	0.06188[0.1965]	1.1400[0.3428]	0.12552*[0.0120]
ARCH	0.05670*[0.0127]	0.05209*[0.0253]	0.00398[0.6901]
GARCH	0.91429*[0.0000]	0.8630*[0.0363]	0.8701*[0.0000]
Asimetri	-	0.8819*[0.0000]	0.11889*[0.0010]
Üs		1.4725*[0.0000]	-
Student t	5.87948*[0.0000]	6.45970*[0.0000]	6.4445*[0.0000]
Log Likelihood	7843.401	7863.855	7862.585
AIC	-5.773408	-5.787002	-5.786803
Q ² (20)	22.5415[0.2088]	22.634[0.3070]	20.2634[0.3182]
	FIGARCH-M	FIAPARCH-M	HYGARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	-0.00015[0.9225]	-0.000079[0.9456]	-0.00016[0.9191]
Risk parametresi	0.05491[0.6299]	0.02796[0.7534]	0.05549[0.6287]
Varyans denklemi			
Sabit terim	0.28406*[0.0091]	0.134191[0.1508]	0.30092*[0.0368]
ARCH	0.07094[0.5696]	0.18333[0.1229]	0.07699[0.5385]
GARCH	0.27840*[0.0608]	0.33369*[0.0110]	0.29372*[0.0727]
Uzun hafıza	0.25551*[0.0000]	0.21474*[0.0000]	0.27405*[0.0083]
Asimetri	-	0.97638*[0.0000]	-
Üs	-	1.10604*[0.0000]	-
Log (alfa)			-0.03512[0.8377]
Student t	5.93657*[0.0000]	6.52901*[0.0000]	5.94998*[0.0000]
Log Likelihood	7846.833	7872.935	7846.846
AIC	-5.775199	-5.792954	-5.774472
Q ² (20)	21.1785[0.2705]	25.0009[0.12489]	21.1295[0.2729]

*,** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

Bu analizler kapsamında elde edilen bulgular risk ile getiri arasındaki ilişkinin geleneksel yaklaşım ile incelenmesinde teorik olarak beklenen sonucun elde edilmemesinin nedeninin BİST100 endeksindeki alternatif volatilitte dönemlerinin dikkate alınmaması olmadığı sonucuna işaret etmektedir.

Çalışmada son olarak risk ile getiri arasındaki ilişkinin analizinde alternatif yaklaşımdan yararlanılmıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7 : Alternatif GARCH Modellerine Ait Sonuçlar (Alternatif Yaklaşım)

Parametreler	GARCH-M	APARCH-M	GJR-GARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00036[0.4634]	0.00063[0.1825]	0.00062[0.2065]
Risk parametresi ($\zeta_1 > 0$)	0.60889*[0.0000]	0.58898*[0.0000]	0.59267*[0.0000]
Risk parametresi ($\zeta_2 < 0$)	-0.65671*[0.0000]	-0.68016*[0.0000]	-0.68121*[0.0000]
Varyans denklemi			
Sabit terim * 10 ⁴	0.02432*[0.0020]	0.36700[0.3181]	0.02982*[0.0046]
ARCH	0.05046*[0.0000]	0.06882*[0.0000]	0.03499*[0.0000]
GARCH	0.93102*[0.0000]	0.92274*[0.0000]	0.92029*[0.0000]
Asimetri	-	0.24595*[0.0000]	0.04119*[0.0116]
Üs		1.42687*[0.0000]	-
Student t	3.84343*[0.0000]	3.89827*[0.0000]	3.90836
Log Likelihood	14195.2	14215.79	14210.649
AIC	-6.443321	-6.451768	-6.449886
Q ² (20)	14.9523[0.6652]	17.936[0.592]	12.9432[0.7949]
	FIGARCH-M	FIAPARCH-M	HYGARCH-M
Getiri denklemi			
Sabit terim	0.00027[0.5848]	0.0006[0.3291]	0.00027[0.5846]
Risk parametresi ($\zeta_1 > 0$)	0.620415*[0.0000]	0.60961*[0.0000]	0.62029*[0.0000]
Risk parametresi ($\zeta_2 < 0$)	-0.65536*[0.0000]	-0.67830*[0.0000]	-0.65516*[0.0000]
Varyans denklemi			
Sabit terim	0.12710*[0.0014]	0.33432[0.2066]	0.12163*[0.0048]
ARCH	0.18862[0.11460]	0.23686*[0.0030]	0.18070[0.1502]
GARCH	0.36808*[0.0041]	0.43249*[0.0000]	0.35025*[0.0135]
Uzun hafıza	0.25486*[0.0000]	0.26788*[0.0000]	0.23636*[0.0003]
Asimetri	-	0.31825*[0.0001]	-
Üs	-	1.76736*[0.0000]	-
Log (alfa)			0.03695[0.7583]
Student t	3.97209*[0.0000]	4.06560*[0.0000]	3.95438*[0.0000]
Log Likelihood	14209.803	14239.9	14209.8
AIC	-6.449502	-6.462261	-6.449067
Q ² (20)	18.0742[0.4508]	20.4282[0.3092]	18.1415[0.4464]

*, **, sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

Bulgular incelendiğinde altı farklı GARCH modelinin tamamında gerçekleşen piyasa risk priminin pozitif olduğu dönemlerde teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönemlerde ise yine teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla, tüm bu analizler risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişkinin beklenen düzeyde bulunamamasının temel nedeninin gerçekleşen piyasa risk priminin belli dönemlerde negatif olabileceği gerçeğinin analizlerde dikkate alınmaması olabileceği anlamına gelmektedir.

5.3. Aşırı Tepki Hipotezinin Sınanması

Çalışmada aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenmiştir. Bu kapsamdaki bulgular Tablo 8’de sunulmuştur. Bulgular incelendiğinde $H_0: \zeta_1 + \zeta_2 = 0$ hipotezinin hiçbir durumda reddedilemediği görülmektedir. Bu bulgu aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olmadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, piyasa dönük bilgi akışına Türk hisse senedi piyasalarındaki yatırımcıların sistematik bir şekilde aşırı tepki vermediği, bu nedenle de aşırı tepki hipotezine dayalı kısa vadeli yatırım stratejilerinin piyasa getirisinin üzerinde bir getiri oranı sunamayabileceği ifade edilebilir. Bu bulgu diğerlerinin yanı sıra Akkoç ve Özkan (2013) ile Dizdarlar ve Can’ın (2017) alışmalarında elde ettikleri bulgular ile de uyumludur.

Tablo 8: Aşırı Tepki Hipotezinin Sınanması

Modeller	$H_0: \zeta_1 + \zeta_2 = 0$
GARCH-M	0.5188[0.4714]
GJR-GARCH-M	1.8648[0.1721]
APARCH-M	2.1134[0.1461]
FIGARCH-M	0.4859[0.4860]
FIAPARCH-M	2.4773[0.1156]
HYGARCH-M	0.2705[0.6030]

*, %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. H_0 hipotezlerinin sınanması ile ilgili olarak verilen değerler Wald testine ait F istatistikleridir. Parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

Tüm bu analizler kapsamında son olarak řu husus da belirtilmelidir ki bu aşamaya kadar yapılan tüm analizlerde riski temsilen alternatif GARCH modelleri tarafından üretilen standart sapma parametrelerinden yararlanılmıştır. Fakat, literatürdeki benzer çalışmalarda riski temsilen varyans parametresinin (σ_t^2) de kullanıldığı bilinmektedir. Bu nedenle farklı yaklaşımlara karşı dirençli (robust) sonuçlar elde edebilmek ve bu aşamaya kadar elde edilen bulguların güvenilirliğini arttırabilmek amacıyla çalışmada riski temsilen alternatif GARCH modelleri tarafından üretilen varyans değerleri dikkate alınarak, bu aşamaya kadarki tüm analizler tekrar edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulguların da bu aşamaya kadar belirtilen bulgularla benzer olduğu görülmüştür ⁵.

5.4. Gerçekleşen Piyasa Risk Priminin Volatilite Dinamiklerinin İncelenmesi

Bu aşamaya kadar çalışmanın ana konularını oluşturmaları nedeniyle risk ile getiri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve aşırı tepki hipotezinin geçerliliğinin sınanması konularına odaklanılmıştır. Bu analizler yapılırken de 6 farklı GARCH modeli toplamda 24 defa r_t değişkenine uygulanmıştır. Bu nedenle doğrudan bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte; çalışmanın bu bölümünde GARCH modellerinin gerçekleşen piyasa risk priminin volatilitte dinamikleri konusunda sunduğu bulgulara da kısaca değinilmiştir.

Bu kapsamda Tablo 3, 5, 6 ve 7'deki modellerin varyans denklemlerine bakıldığında GARCH, asimetrik tepki, uzun hafıza, üs ve Student t dağılım parametrelerinin her durumda pozitif değerler aldıkları ve istatistiki olarak anlamlı çıktıkları görülmektedir. Ayrıca standart GARCH modelinde ARCH ve GARCH parametrelerinin toplamının birden küçük ama bire oldukça yakın değerler aldıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgular, r_t değişkeni için volatilitte kalıcılığının söz konusu olduğu bir diğer ifade ile r_t değişkeninin volatilitesinde meydana gelen bir şokun etkisinin uzun süre sistem içerisinde kalabildiği, negatif volatilitte şoklarının şartlı varyans üzerindeki etkisinin aynı büyüklükteki pozitif şoklara göre daha fazla olduğu, üs parametresine (2 rakamı gibi) bir kısmın girilmesine gerek olmayabileceği ve Student t dağılımının standart normal dağılıma göre daha uygun bir dağılım varsayımı olabileceği anlamına gelmektedir.

Fakat, HYGARCH parametresine ait Log (alfa) değerinin her durumda, ARCH parametresinin ise bazı durumlarda istatistiki olarak anlamlı olmayan değerlere sahip oldukları anlaşılmaktadır⁶. Ayrıca değişen varyans sorununun sınanması amacıyla kullanılan Ljung-Box $Q^2(k)$ test istatistiği de %5 anlamlılık düzeyinde sadece FIGARCH, FIAPARCH ve HYGARCH modellerinin BİST100 endeksindeki yüksek volatilitte dönemi dikkate alınarak uygulandıkları durumda değişen varyans sorunun giderilemediğini göstermektedir.

Literatürdeki benzer çalışmalara bakıldığında bazı katsayıların istatistiki olarak anlamlı ıkkmamasının ve yüksek volatilitte dönemlerinde değişen varyans sorununun söz konusu olmasının oldukça yaygın bir durum olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu alandaki literatürün GARCH modellerinin varyans denklemlerindeki katsayıların her durumda anlamlı çıkmasına ve her durumda değişen varyans sorunun giderilmesine odaklanmadığı, hatta çoğu durumda bu alandaki literatürün değişen varyans testi gibi diagnostik testlere bile yer vermediği görülmektedir (Örneğin bakınız: Morley ve Thomas, 2011; Glosten vd., 1993; Park, 2009; Cheng ve Jahan-Parvar, 2014; Liu vd., 2016; Liu, 2019). Çünkü, bu alandaki literatürün ana konusunu risk parametresini temsilen kullanılan standart sapma veya varyans parametresinin finansal zaman serilerinin sahip olduğu çeşitli karakteristik özellikleri dikkate alarak tahmin edilmesi oluşturmaktadır. Bir diğer ifadeyle literatürdeki genel uygulamalara bakıldığında, bu tür analizlerde asimetrik tepki, uzun hafıza, kalın kuyruk (fat-tail) dağılımı ile volatilitenin zamanla değişiyor olması gibi özellikleri dikkate alarak risk parametresinin hesaplanabilmesinin ve GARCH-M model yapısı çerçevesinde

⁵ Sadelik sağlamak amacıyla bulgular burada gösterilememiştir. Yazardan talep edilmesi halinde temin edilebilir.

⁶ Log (alfa) parametresinin istatistiki olarak anlamlı ıkkmaması literatürde kovaryans durağanlığı ile ilişkilendirilmektedir (Örneğin bakınız: Aloui ve Mabrouk, 2010).

risk ile getiri arasındaki şartlı (conditional) ilişkinin eř-zamanlı olarak analiz edilmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır.

6. Değerlendirme ve Sonuç

Risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu varsayımı finans bilim dalının en temel varsayımlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle birçok temel finans teorisinin altyapısı risk ile getiri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Fakat, ampirik analizlerin bu varsayımı yeterince desteklemediği, hatta beklenenin aksine oldukça yaygın bir Şekilde risk ile getiri arasında negatif ve / veya istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna işaret ettikleri görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada FIAPARCH-M, HYGARCH-M, FIGARCH-M, APARCH-M, GJR-GARCH-M ve GARCH-M modellerinden oluşan 6 farklı GARCH modeli dikkate alınarak risk ile getiri arasındaki ilişki hem geleneksel yaklaşım hem de Pettengill vd. (1995) tarafından tavsiye edilen alternatif yaklaşım ile incelenmiştir. Literatürdeki farklı yaklaşımlar kapsamında geleneksel yaklaşım, BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak düşük olduğu dönem ile yüksek olduğu dönem dikkate alınarak ayrı ayrı da uygulanmıştır. Bu dönemlerin belirlenmesinde volatilitedeki çoklu yapısal kırılmaları dikkate alabilen Bai ve Perron (1998, 2003) testinden yararlanılmıştır. Çalışmada alternatif yaklaşımın sunduğu ilave imkanlara bağlı olarak aşırı tepki hipotezinin Türk hisse senedi piyasaları için geçerli olup olmadığı da incelenmiştir.

Geleneksel yaklaşıma dayalı bulgular literatürün geneli ile uyumlu olacak Şekilde risk ile getiri arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu sonucuna işaret etmektedir. BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak düşük ve yüksek olduğu dönemler ayrı ayrı dikkate alındığında ise volatilitenin göreceli olarak yüksek olduğu dönem için risk ile getiri arasında negatif, volatilitenin göreceli olarak düşük olduğu dönem içinse risk ile getiri arasında pozitif bir ilişki olduğu, fakat teorik beklentilerin aksine bu ilişkilerin istatistiki olarak anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Alternatif yaklaşıma dayalı olarak elde edilen bulgular ise her durumda risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna işaret etmektedir. Bu bulgular literatürde risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna yeterince güçlü bir Şekilde ulaşılmamasının, gerçekleşen piyasa risk priminin negatif olduğu dönemler ile pozitif olduğu dönemlerin ayrı ayrı dikkate alınmamış olmasından kaynaklanmış olabileceği anlamına gelmektedir.

Risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmasının uygulamaya dönük önemli bilgiler içerdiği dşnlmektedir. Öncelikle bu bulgular kapsamında, CAPM, APT ve 3 faktörlü Fama-French (1992) modeli gibi temel finansal varlık fiyatlama modellerinin temel varsayımlarının geçerli olduğu ifade edilebilir. Nitekim bu modeller hisse senetlerinin az değerli veya çok değerli oldukları konuda fikir vermekte ve bu nedenle de hisse senedi alım satım stratejileri açısından teorik olarak önemli modeller olarak değerlendirilmektedirler. Ayrıca, yatırımcıların portföy tercihlerinin Őekillenmesinin açısından da mevcut bulguların önemli olduğu dşnlmektedir. Çünkü Markowitz'in (1952) modern portföy teorisine dayalı portföy optimizasyonları ve portföy performanslarının değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan Sharpe ve Treynor rasyoları gibi birçok kriterin teorik altyapısı risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bunun yanı sıra çalışma bulgularının Şirketlerin hisse senedi ihraç ederek elde edecekleri fonların maliyetinin doğru bir Şekilde hesaplanabilmesi ve çeşitli yatırım projelerinin karlılığının etkin bir Şekilde analiz edilebilmesi açısından da oldukça önemli olduğu dşnlmektedir. Çünkü, Hundal vd. (2019) tarafından ifade edildiği gibi Şirketlerin hisse senedi ihraç ederek elde ettikleri fonların maliyeti yatırım projelerinin analizinde bir iskonto faktörü olarak da kullanılmaktadır. Şirketlerin bu tür yatırım projelerini etkin bir Şekilde değerleyebilmeleri ve bu projelerinden beklenen faydayı elde edebilmeleri için bu iskonto faktörünün ve buna bağlı olarak hesaplanan ağırlıklı ortalama kaynak maliyetinin doğru bir Şekilde hesaplanması gerekmektedir. Gerek literatürdeki gerekse pratik hayattaki bu tür analizlerde de CAPM tarzı modellerden yaygın bir Şekilde yararlanıldığı bilinmektedir.

Belirtilen bu hususların yanı sıra alternatif yaklaşım çerçevesinde risk ile getiri arasında teorik beklentilerle uyumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılması aslında risk ile getiri arasındaki ilişkinin tek tip / her koşulda aynı olan bir ilişki olmadığı, bu ilişkinin piyasa koşullarına göre değişen şartlı bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Nitekim, yatırımcıların fiyatlama davranışlarının içinde bulunan konjonktüre göre değişebileceği olgusunun BİST100 endeksinin volatilitenin göreceli olarak yüksek olduğu dönemler ile düşük olduğu dönemler için elde edilen risk katsayılarının farklı işaretlere sahip olması nedeniyle geleneksel yaklaşım çerçevesinde de desteklendiği ifade edilebilir.

Fakat, daha da önemlisi, literatürdeki farklı ekonometrik yaklaşımlara dayalı çalışmaların da piyasa dinamiklerinin, volatilit düzeyinin ve gerçekleşen getiri oranı ile yatırımcıların hedeflediği getiri oranı arasındaki farkın; yatırımcıların riski algılama, riske katlanma veya riskten kaçınma yönündeki tercihlerini etkilediği, bunun da risk ile getiri arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü üzerinde etkili olabileceği giderek daha yaygın bir Şekilde ifade edilmektedir (rneğin bakınız: Fifield vd., 2020; Liu, 2019; Sinha, 1994). Dolayısıyla bu durumun Türk hisse senedi piyasaları için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmasının yatırımcıların finansal varlıkları fiyatlama

davranışlarının ve risk ile getiri arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi ve buradan hareketle yatırım kararlarının etkinliğinin arttırılabilmesi açısından da önemli olduğu dūřunılmaktadır.

Belirtilen bu bulgulara ilaveten çalışma kapsamında elde edilen bulgular Türk hisse senedi piyasaları için aşırı tepki hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna da işaret etmektedir. Türk hisse senedi piyasaları için aşırı tepki hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşılması da uygulamaya dönük kısa vadeli yatırım stratejileri açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Örneęin, bu bulgu aşırı tepki hipotezine dayalı kısa vadeli yatırım stratejileri ile piyasa getirisinin üzerinde bir getiri elde edilemeyeceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla piyasaya dönük bilgi akışı sonrasında fiyatı dūřen hisselerin düzeltme hareketi ile fiyatlarının daha sonra artacağı beklentisiyle önceden alınmasına dayanan bir yatırım stratejisinin beklenen getiri oranlarını sunamayabileceği anlaşılmaktadır.

Bu alanda ulusal yazında yapılabilecek daha sonraki çalışmalarda alternatif yaklaşıma dayalı olarak CAPM modelinin kullanılabileceği, böylece sektörel ve hatta hisse bazlı analizlerin yapılabileceği dūřunılmaktadır. Bu tür analizlerin de Türk hisse senedi piyasalarında geçerli olan risk-getiri ilişkisinin daha spesifik bir şekilde incelenbilmesine ve konunun daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayacağı dūřunılmaktadır.

Kaynakça

ABDENNADHER, E. ve HALLARA, S. (2018). Structural Breaks and Stock Market Volatility in Emerging Countries. *International Journal of Business and Risk Management*, 1(1): 9-16.

AKAR, C. (2007). İktisadi Krizlerin ve Takvimsel Faktörlerin Bireysel Hisse Senetlerinin Getirisi ve Volatilitesi zerindeki Etkileri. *İktisat İşletme ve Finans*, 22 (253): 115-132.

AKKO, S. ve ÖZKAN, N. (2013). An Empirical Investigation of the Uncertain Information Hypothesis: Evidence from Borsa İstanbul. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 7 (2): 101-119.

ALOUİ, C. ve MABROUK, S. (2010). Value-at-risk Estimations of Energy Commodities via Long-Memory, Asymmetry and Fat-Tailed GARCH Models. *Energy Policy*, 38, 2326-2339.

ANG, A., HODRICK, R., XING Y. ve ZHANG X. (2008). High Idiosyncratic Volatility and Low Returns: International and Further U.S. Evidence. *Journal of Financial Economics*, 91 (1):1-23.

ARSHANAPALLI, B., FABOZZI, F.J. ve NELSON, W. (2013). The Role of Jump Dynamics in the Risk–Return Relationship. *International Review of Financial Analysis*, 29: 212-218.

BADSHAH, I., FRIJNS,B., KNIF, J. ve TOURANI-RAD, A. (2016). Asymmetries of the Intraday Return-Volatility Relation. *International Review of Financial Analysis*, 48: 182-192.

BAI, J. ve PERRON, P. (1998). Estimating and Testing Linear Models with Multiple Structural Changes. *Econometrica*, 66: 47-78.

BAI, J. ve PERRON, P. (2003). Computation and Analysis of Multiple Structural Change Models. *Journal of Applied Econometrics*, 18: 1–22.

BAILLIE, R.T., BOLLERSLEV, T. ve MIKKELSEN, H.O. (1996). Fractionally Integrated Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity. *Journal of Econometrics*, 73: 3–20.

BALI, T.G. (2008). The Intertemporal Relation Between Expected Returns and Risk. *Journal of Financial Economics*, 87: 101–131.

BENTES, S.R. (2015). Forecasting Volatility in Gold Returns under the GARCH, IGARCH and FIGARCH Frameworks: New Evidence. *Physica A*, 438: 355–364.

BOLLERSLEV, T. (1986). Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity. *Journal of Econometrics*, 31: 307–327.

CHAN, K.C., KAROLYI, G.A. ve STULZ, R.M. (1992). Global Financial Markets and Risk Premium on US Equity. *Journal of Financial Economics*, 32 (2): 137-167.

CHEN, N.-F., ROLL, R. ve ROSS, S.A. (1986). Economic Forces and the Stock Market. *Journal of Business*, 59, 383–403.

- CHENG, A-R. ve JAHAN-PARVAR, M.R. (2014). Risk-Return Trade-off in the Pacific Basin Equity Markets. *Emerging Markets Review*, 18: 123-140.
- CHIANG, T.C., LI, H. ve ZHENG, D. (2015). The Intertemporal Risk-Return Relationship: Evidence from International Markets. *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money*, 39: 156-180.
- CHOUDHRY, T. (1996). Stock Market Volatility and The Crash of 1987: Evidence From Six Emerging Markets. *Journal of International Money and Finance*, 15: 969-981.
- CHRISTENSEN, B. J., NIELSEN, M. Ø. ve ZHU, J. (2015). The Impact of Financial Crises on the Risk-Return Trade-off and the Leverage Effect. *Economic Modelling*, 49: 407-418.
- COX, J. ve ROSS, S. (1976). The Valuation of Options for Alternative Stochastic Process. *Journal of Financial Economics*, 3: 145-166.
- CROMBEZ, J. ve VENNET, R. V. (1997). The Performance of Conditional Betas on the Brussels Stock Exchange. *Working Paper, Department Of Financial Economics, University Of Gent*.
- ÇOMAK, A. (2009). Sermaye Varlıkları Fiyatlama Modeli Çerçevesinde Risk Getiri İlişkisi ve İMKB'ye Bir Uygulama. *Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*, <https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0061630.pdf>.
- DAVIDSON, J. (2004). Moment and Memory Properties of Linear Conditional Heteroscedasticity Models, and A New Model. *Journal of Business & Economic Statistics*, 22: 16-29.
- DE BONDT, W. ve THALER, R. (1985). Does The Stock Market Overreact ?. *The Journal of Finance*, 40 (3): 793-805.
- DICKEY, D. ve FULLER, W. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*, 74: 427-431.
- DING, Z., GRANGER, C. W. J. ve ENGLE, R. F. (1993). A Long Memory Property of Stock Market Returns and a New Model. *Journal of Empirical Finance*, 1: 83-106.
- DIZDARLAR, H.I. ve CAN, R. (2017). Aşırı Tepki Hipotezinin Geçerliliğinin Test Edilmesi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16. UİK Özel Sayısı: 815-832.
- ENGLE, R.F, LILIEN, D.M ve ROBINS, R.P. (1987). Estimating Time Varying Risk Premia in The Term Structure: the ARCH-M Model. *Econometrica*, 55: 391-407.
- ESTEVE, V., IBANEZ-NAVARRO, M. ve PRATS, M. (2013). The Spanish Term Structure of Interest Rates Revisited: Cointegration with Multiple Structural Breaks, 1974-2010. *International Review of Economics and Finance*, 25: 24-34.
- FAFF, R. (2001). A Multivariate Test of a Dual Beta CAPM: Australian Evidence. *Financial Review*, 36: 157-174.
- FAMA, E. ve FRENCH, K. (1992). The Cross-Section of Expected Stock Returns. *Journal of Finance*, 47: 427-465.
- FAMA, E. ve MACBETH, J. (1973). Risk, Return and Equilibrium: Empirical Tests. *Journal of Political Economy*, 81: 607-636.
- FAMA, E.F. ve SCHWERTZ, G.W. (1977). Asset Returns and Inflation. *Journal of Financial Economics*, 5: 115-146.
- FIFIELD, S.,G., M., MCMILLAN, D.G. ve MCMILLAN, F., J. (2020). Is There a Risk and Return Relation?. *The European Journal of Finance*, 26 (11): 1075- 1101.
- FLETCHER, J. (1997). An Examination of the Cross-Sectional Relationship of the Beta and Return: UK Evidence. *Journal of Economics and Business*, 49: 211-221.
- FLETCHER, J. (2000). On the Conditional Relationship Between Beta and Return in International Stock Returns. *International Review of Financial Analysis*, 9 (3): 235-245.

- GEMİCİ, E. ve CİHANGİR, M. (2018). Borsa İstanbul Pay Piyasasında Aşırı Tepki. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(2): 289-298.
- GEWEKE, J. ve PORTER-HUDAK, S. (1983). The Estimation and Application of Long Memory Time Series Models. *Journal of Time Series Analysis* 4 (4): 221–238.
- GHYSELS, E., SANTA-CLARA, P. ve VALKANOV, R. (2005). There is A Risk-Return Trade-off After All. *Journal of Financial Economics*, 76 (3): 509-548.
- GIRARD, E., RAHMAN, H. ve ZAHER, T. (2001). Intertemporal Risk-Return Relationship in the Asian Markets around The Asian Crisis. *Financial Services Review*, 10: 249-272.
- GLOSTEN, L.R., JAGANNATHAN, R. ve RUNKLE, D.E. (1993). On the Relation Between the Expected Value and the Volatility of the Nominal Excess Return on Stocks. *Journal of Finance*, 48: 1779–1801.
- GÜRSAKAL, S. (2011). GARCH Modelleri ve Varyans Kırılması: İMKB Örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3): 161-178.
- HAN, L. (2013). Understanding the Puzzling Risk-Return Relationship for Housing. *The Review of Financial Studies*, 26 (4): 877-928.
- HATİPOĞLU, M. ve UÇKUN, N. (2017). Gelişmekte Olan Ülke Borsalarında Risk ve Getiri İlişkisi: 2008 Küresel Kriz Örneği. *Journal of Yaşar University*, 12 (46): 113-122.
- HE, J. ve NG, L.K. (1994). Economic Forces, Fundamental Variables, and Equity Returns. *The Journal of Business*, 67 (4): 599-609.
- HODOSHIMA, J., GARZA-GÓMEZ, X. ve KUNIMURA, M. (2000). Cross-Sectional Regression Analysis of Return and Beta in Japan. *Journal of Economics and Business*, 52: 513-533.
- HUA, X., SUN, L. ve WANG, T. (2016). Impact of Exchange Rate Regime Reform on Asset Returns in China. *The European Journal of Finance*, 21(2): 147-171.
- HUANG, P. ve HUENG, C.J. (2008). Conditional Risk–Return Relationship in a Time-Varying Beta Model. *Quantitative Finance*, 8(4): 381-390.
- HUNDAL, S., ESKOLA, A. ve TUAN, D. (2019). Risk-Return Relationship in the Finnish Stock Market in the Light of Capital Asset Pricing Model (CAPM). *Journal of Transnational Management*, 24 (4): 305-322.
- HUNG, D. C., MARK, S. ve XU, X. (2004). CAPM, Higher Co-moment and Factor Models of UK Stock Returns. *Journal of Business Finance and Accounting*, 31: 87-112.
- INCLÁN, C. ve TIAO, G. C. (1994). Use Of Cumulative Sums of Squares for Retrospective Detection of Changes of Variance. *Journal of the American Statistical Association*, 89 (427): 913–923.
- JENSEN, M.B. ve LUNDE, A. (2001). The NIG-S&ARCH model: A Fat-tailed, Stochastic and Autoregressive Conditional Heteroskedastic Volatility Model. *The Econometrics Journal*, 4 (2): 319-342.
- JUNG, R.C. ve MADERITSCH, R. (2014). Structural Breaks in Volatility Spillovers Between International Financial Markets : Contagion or Mere Interdependence ?. *Journal of Banking and Finance*, 47: 331-342.
- KANG, S.H., KANG, S-M. ve YOON, S-M. (2009). Forecasting Volatility of Crude Oil Markets. *Energy Economics*, 31: 119–125.
- KAYALIDERE, K. ve AKTAŞ, H. (2012). Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsasında Risk-Getiri Etkileşimi ve Haftanın Günleri Etkisinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 17 (3): 321-338.
- KIM, S-W. ve LEE, B-S. (2007). Stock Returns, Asymmetric Volatility, Risk Aversion, And Business Cycle: Some New Evidence. *Economic Inquiry*, 46 (2): 131-148.
- KINNUNEN, J. (2014). Risk-Return Trade-off in the Stock Exchange of Thailand: New Evidence. *Asian Social Science*, 7 (7):115-123.

- KOOPMAN, S.J. ve USPENSKY, E.H. (2002). The Stochastic Volatility-in-Mean Model: Empirical Evidence from International Stock Markets. *Journal of Applied Economics*, 17(6): 667-689.
- KWIATKOWSKI, D., PHILLIPS, P.C.W., SCHMIDT, P. ve SHİN, Y. (1992). Testing the Null Hypothesis of Stationarity against the Alternative of Unit Root: How Sure are We That Economic Time Series Have a Unit Root. *Journal of Econometrics*, 54: 159–178.
- LAKONISHOK, J. ve SHAPIRO, A. C. (1986). Systematic Risk, Total Risk, and Size as Determinants of Stock Market Returns. *Journal of Banking and Finance*, 10: 115- 132.
- LEE, C.F., CHEN,G. ve RUI, O.M. (2001). Stock Return and Volatility on China’s Stock Market. *Journal of Financial Research*, 24 (4): 523-543.
- LEÓN, Á., NAVE, J.M. ve RUBİO,G. (2007). The Relationship Between Risk and Expected Return in Europe. *Journal of Banking & Finance*, 31 (2): 495-512.
- LI, Q., YANG, J., HSIAO, C. ve CHANG, Y-J. (2005). The Relationship Between Stock Returns and Volatility in International Stock Markets. *Journal of Empirical Finance*, 12: 650-665.
- LIN, S.L. (2008). Conditional Risk and Return in Asian Emerging Markets: Evidence from the Banking Sector. *Applied Economics*, 40, 3173-3183.
- LINTNER, J. (1965). The Valuation of Risk Assets and the Selection of Risky Investments in Stock Portfolios and Capital Budgets. *Review of Economics and Statistics* 47: 13–37.
- LIU J., WU, S. ve ZIDEK, J.V. (1997). On Segmented Multivariate Regressions. *Statistica Sinica*, 7: 497–525.
- LIU, H., SHEN, S., WANG, T. ve HUANG, Z. (2016). Revisiting the Risk-Return Relation in the Chinese Stock Market: Decomposition of Risk Premium and Volatility Feedback Effect. *China Economic Journal*, 9 (2): 140-153.
- LIU, J. (2019). Impacts of Lagged Returns on the Risk-Return Relationship of Chinese Aggregate Stock Market: Evidence from Different Data Frequencies. *Research in International Business and Finance*, 48: 243-257.
- LO, A. W. (1991). Long Term Memory in Stock Market Prices. *Econometrica*, 59: 1279–1313.
- LUNDBLAD, C. (2007). The Risk Return Trade-off in the Long Run: 1836-2003. *Journal of Financial Economics*, 85 (1): 123-150.
- LUX, T., SEGNON, M. ve GUPTA, R. (2016). Forecasting Crude Oil Price Volatility and Value-at-Risk: Evidence From Historical and Recent Data. *Energy Economics*, 56: 117–133.
- MARKOWITZ, H. (1952). Portfolio Selection. *The Journal of Finance*, 7 (1): 77-91.
- MENSI, W., HAMMUDEH, S. ve YOON, S.M. (2014). How Do OPEC News and Structural Breaks Impact Returns and Volatility in Crude Oil Markets?. Further Evidence from a Long Memory Process. *Energy Economics*, 42: 343–354.
- MERTON, R.C. (1973). An Intertemporal Asset Pricing Model. *Econometrica*, 41, 867–887.
- MERTON, R. (1987). A Simple Model of Capital Market Equilibrium with Incomplete Information. *Journal of Finance* 42: 483-510.
- MORELLI, D. (2011). Joint Conditionality in Testing the Beta-Return Relationship: Evidence based on the UK Stock Market. *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money*, 21, 1-13.
- MORELLI, D.A. (2007). Conditional Relationship Between Beta and Return in the UK Stock Market. *Journal of Multinational Financial Management*, 17: 257-272.
- MORLEY, B. ve THOMAS, D. (2011). Risk-Return Relationship and Asymmetric Adjustment in the UK Housing Market. *Applied Financial Economics*, 21: 735-742.

- NELSON, D.B. (1991). Conditional Heteroskedasticity in Asset Returns: A New Approach. *Econometrica*, 59(2): 347-370.
- PARK, B-J. (2009). Risk–Return Relationship in Equity Markets: Using a Robust GMM Estimator for GARCH-M Models. *Quantitative Finance*, 9 (1): 93-104.
- PETTENGILL, G., N., SUNDARAM, S. ve MATHUR, I. (1995). The Conditional Relation Between Beta and Returns. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 30(1): 101-116.
- PHILLIPS, P.C.B. ve PERRON, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75: 335–346.
- POOTER, M. ve DIJK, D.(2004). Testing for Changes in Volatility in Heteroskedastic Time Series- A Further Examination. *Econometric Institute Report EI 2004-38*, 1-39. [file:///C:/Users/asus/ Downloads /ei200438.pdf](file:///C:/Users/asus/Downloads/ei200438.pdf).
- ROBINSON, P.M. ve HENRY, M. (1999). Long and Short Memory Conditional Heteroskedasticity in Estimating the Memory Parameter of Levels. *Econometric Theory*, 15 (3): 299-336.
- ROSS, A. S. (1976). The Arbitrage Theory of Capital Asset Pricing. *Journal of Economic Theory*, 13 (3): 341-360.
- SALVADOR, E. (2012). The Risk-Return Trade off in Emerging Markets. *Emerging Markets and Trade*, 48 (6): 106-128.
- SALVADOR, E., FLORAS, C. ve ARAGO, V. (2014). Re-examining the Risk-Return Relationship in Europe: Linear or non-Linear Trade-off?. *Journal of Empirical Finance*, 28: 60-77.
- SANDOVAL, E.A. ve SAENS, R. (2004). The Conditional Relationship Between Portfolio Beta and Return: Evidence From Latin America. *Cuadernos De Economia*, 41: 65-89.
- SANSÓ, A., ARAGÓ, V. ve CARRION-I SILVESTRE, J. L. (2004). Testing for Change in the Unconditional Variance of Financial Time Series. *Revista De Economía Financiera*, 4: 32–53.
- SEÇME, O., AKSOY, M. ve UYSAL, Ö. (2016). Katılım Endeksi Getiri, Performans ve Oynaklığının Karşılaştırılmalı Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 72: 107-128.
- SHARPE, W. F. (1964). Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk. *Journal of Finance* 19: 425–442.
- SINHA, T. (1994). Prospect Theory and the Risk Return Association: Another Look. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 24 (2): 225-231.
- TETİK, M. ve ÖZEN, E. (2016). Overreaction Hypothesis and Reaction of Borsa İstanbul to Dow-Jones. *Business and Economic Research*, 6 (2): 412-423.
- THERIOU, N.G., AGGELIDIS, V.P. ve MADITINOS, D.I. (2010). Testing the Relation Between Beta and Returns in the Athens Stock Exchange. *Managerial Finance*, 36 (12): 1043-1056.
- TSE, Y.K. (1998). The Conditional Heteroscedasticity of the Yen–Dollar Exchange Rate. *Journal of Applied Econometrics*, 13: 49–55.
- WANG, L. (2005). On the Intertemporal Risk-Return Relation: A Bayesian Model Comparison Perspective. *Working Paper, 1-36. Research Collection Lee Kong Chian School of Business*. https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3767&context=lkcsb_research.
- WHITELAW, R. (2000). Stock Market Risk and Return: An Equilibrium Approach. *Review of Financial Studies*, 13: 521-547.
- YALÇINER, K. (2006). Risk ile Getiri Arasındaki Doğrusallığın İMKB’de Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 29: 182-189.
- YAO, Y.C. (1988). Estimating the Number of Change-Points via Schwarz’ Criterion. *Statistics and Probability Letters*, 6 (3): 181–189.

ZAKOIAN, J. (1994). Threshold Heteroskedastic Models. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 18: 931-955.